

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Leikin muutos lapsen arjessa
päiväkotihenkilöstön näkökulmasta**

Aino Ronkainen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 9 / 2014

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Aino Ronkainen	Sivumäärä 45 ja 2 liitesivua
Työn nimi Leikin muutos lapsen arjessa päiväkotihenkilöstön näkökulmasta	
Ohjaava(t) opettaja(t) Lea Leminaho, Pirkko Salo	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Tornion päivähoito, Riitta Keloneva	
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö käsittelee lapsen leikkiä ja päiväkotihenkilöstön havaitsemia muutoksia leikeissä. Pelkkä leikin määrittäminen on haastavaa, eikä sille ole olemassa yhtä selkeää vastausta. Tutkijat ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että leikillä on erittäin tärkeä tehtävä ihmisen kehityksessä. Leikkiä ja sen muuttumista on käsitelty yhä enenevässä määrin muun muassa mediassa, jossa huoli leikin vähentymisestä on herännyt.</p> <p>Opinnäytetyöhön haastateltiin päiväkotihenkilöstöä, koska he ovat voineet seurata työssään läheltä lapsen leikkiä ja havainnoida siinä tapahtuneita muutoksia. Esiin nousee myös mahdollisia syitä, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet leikin muutoksiin.</p> <p>Tutkimukseen haastateltiin viittä työntekijää Tornion kaupungin eri päiväkodeista. Teemahaastattelu toteutettiin toukokuussa 2014. Haastattelujen tuloksista kävi ilmi kaikkien työntekijöiden havaitsemia yhteneviä muutoksia. Vastaavanlaisia havaintoja on saatu myös muissa tutkimuksissa. Lasten leikki on muuttunut erityisesti viime vuosikymmenten aikana, jolloin päiväkotihenkilöstön on täytynyt vastata omalla ohjauksellaan lapsen tarpeisiin ja leikin säilyttämiseen.</p> <p>Haastattelujen perusteella lasten pitkäkestoinen leikki on vähäisempää ja lapset ovat lyhytjänteisempiä. Leikin sisällöt tulevat suurelta osin mediasta, jolloin lapset toistavat näkemäänsä leikeissään. Leikit ovat muun muassa äänekkäämpiä ja rajumpia. Haastateltavien mukaan leikkiä ei arvosteta usein tarpeeksi, jolloin esimerkiksi ohjattu toiminta voi viedä suuren osan leikkiajasta.</p> <p>Toivon opinnäytetyön herättävän keskustelua ja pohdintaa leikistä, sen muutoksesta ja merkityksestä. Kasvattajien on tärkeää pohtia leikkiä lapsen arkipäivässä; onko pitkäkestoiselle leikille riittävästi aikaa ja ovatko puitteet ja olosuhteet otolliset omaehtoisen leikin syntymiselle.</p>	
Asiasanat leikki, lapsuus, lapset, varhaiskasvatus, muutos	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Aino Ronkainen	Number of Pages 45 and 2
Title Play change in the child's everyday life from perspective of nursery school staff	
Supervisor(s) Lea Leminaho, Pirkko Salo	
Subscriber and/or Mentor Tornion päivähöito, Riitta Keloneva	
Abstract <p>This thesis is about child's play and changes in play identified by nursery staff. Defining the play itself is challenging and there is no clear answer. However researchers agree that the play has a very important role in human development. Play and its transformation have been processed increasingly among other things in media where concern about the reduction in play has been noticed.</p> <p>For this thesis nursery staff was interviewed because they have been able to follow children's play very close and observe its changes. This thesis raises the possible causes that may have contributed to the changes in the play.</p> <p>For this research five employees in different day care centers in the city of Tornio have been interviewed. The theme interview was conducted in May 2014. The results of the interviews point out that all employees have identified consistent changes. Similar findings have also been obtained in other researches. Children's play has changed particularly in the last few decades when the nursery staff have had to respond in their own instructions for children needs and preservation of play.</p> <p>The interviews shows that the children's long-term play is limited and children are more short-tempered. The contents of the play come increasingly from media and children repeat by playing what they have seen. Play is among other things louder and more intense. According to interviewees to play is not appreciated enough in which case for example controller activities can take a large part of the play time.</p> <p>I hope that this thesis will provoke debate and discussion of play and it's change and significance significance. It is important that educators consider play in the children's everyday live; is there enough time for long-lasting play. Are ground and conditions good enough for the children's free play.</p>	
Keywords play, childhood, children, early childhood education, change	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LEIKKI	6
2.1 Leikin määrittely	8
2.2 Omaehtoinen leikki	9
2.3 Leikin tasot	11
2.4 Sukupuoli ja leikit	12
2.5 Päiväkotikiikkipäristö	12
3 LEIKIN MERKITYS	12
3.1 Leikin muodot	13
3.2 Leikin haasteita	14
4 VARHAISKASVATUS	15
4.1 Laki ja asetus	16
4.2 Varhaiskasvatussuunnitelma	17
4.3 Pienryhmäpedagogiikka	18
4.4 Leikin ohjaus	19
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
5.1 Päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelma	20
5.2 Henkilöstö	21
5.3 Laadullinen tutkimus	22
5.3.1 Teemahaastattelu	23
5.3.2 Sisällönanalyysi	24
6 TULOKSET	26
6.1 Leikin määrittely	26
6.2 Muutokset leikeissä	27
6.3 Ohjauksen merkitys	33
6.4 Leikin sisältämät merkitykset	35
6.5 Ajankohtaiset asiat leikissä	36
7 Johtopäätökset	38
LÄHTEET	41
LIITTEET	46

1. JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee leikkiä, sen merkitystä sekä siinä tapahtuneita muutoksia. Aihetta voidaan pitää ajankohtaisena, sillä se on ollut yhä enenevässä määrin esillä mediassa. Suomalaislapset lopettavat esimerkiksi leikin aikaisemmin verrattuna muihin Skandinavian maihin (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014; YLE Lahti 2011).

Leikkiä voidaan määritellä useasta eri näkökulmasta, mutta yhtä oikeaa selitystä sille ei ole olemassa. Leikissä keskeinen merkitys on kuvitteellisuudella sekä sanattomilla ja sanallisilla viesteillä, joilla välitetään toiselle ”tämä on leikkiä”-sanomaa. Leikin hyötyjä on konkreettisesti vaikea mitata ja aikuisille voi tuottaa hankaluuksia ymmärtää leikin luonnetta. Leikin tiedetään olevan kuitenkin erityisen tärkeä asia ihmisen kehitykselle. Sitä ei korvaa ohjattu toiminta tai opiskelu.

Mediasta saadun kuvan mukaan leikki on uhattuna. Halusin opinnäytetyöni selvittävän aihetta syvällisemmin. Onko leikki uhattuna ja miksi? Toteutin haastattelun Torniossa neljässä eri päiväkodissa toukokuussa 2014. Koulumaailmaan verrattuna lapsella on päiväkodissa enemmän tilaa leikille ja henkilökunnalla on paremmat mahdollisuudet seurata lapsen leikkiä ja sen kehitystä läheltä. Käytin tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua, jolloin haastateltavat saivat vastata avoimiin kysymyksiin. Kysymykset käsitelivät erityisesti leikin muutosta.

Haastatteluista nousi esiin selkeästi muutamia ilmiöitä. Lasten leikki ei ole enää pitkäkestoista ja lapset ovat lyhytjänteisiä. Ennen leikit kestivät jopa useamman päivän, kun nyt lapset haluaisivat siirtyä nopeasti leikistä toiseen. Leikkeihin on vaikuttanut haastateltavien mukaan erityisesti media, sillä lapset viettävät enemmän aikaa muun muassa tietokoneiden äärellä. Muita leikin muutokseen vaikuttavia asioita olivat esimerkiksi perheiden hektinen elämä ja yhteiskunnan muutokset. Vertasin saamiani tutkimustuloksia aiempiin tutkimuksiin ja teorial tietoon. Haastattelutulokset eivät olleet poikkeavia muiden tutkimustulosten kanssa.

2. LEIKKI

YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa todetaan, että jokaisella lapsella on oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan. Kaikilla ihmisellä on omakohtaisia kokemuksia leikistä ja siitä luotu kuva. (Hakkarainen 2008, 99.) Kun muistelemme aikuisena parhaimpia asioita lapsuudestamme, mieleemme muistuu leikki, johon liittyivät ilo, vapaus ja mielikuvitus (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 79). Lapsilla on luontainen taipumus ja valmius leikkiin, mutta leikki tarvitsee syntyäkseen tietyt vallitsevat edellytykset. Tällöin lapsi ei saa kokea oloaan turvattomaksi, nälkäiseksi tai väsyneeksi. (Sinkkonen 2008, 217.) Friedrich Fröbel, joka oli lastentarha-aatteen alullepanija, tunnisti leikin arvon sekä lapsen leikkimisvaiston. Hänen mukaan vanhempien sekä varhaiskasvattajin tehtävä on huolehtia lapsen mahdollisuudesta leikkiin. Leikki ei ole mitätöntä ajan kuluttamista, vaan se on oppimista. (Hellström 2010, 183; Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 88.)

Aikuisten määritelmien sijaan leikki tuntuu ja näyttää erilaiselta lapsen näkökulmasta. Lapset eivät aseta leikilleen tietoisia tavoitteita eivätkä pane toteen leikeissään aikuisten asettamia pyrkimyksiä. Leikin lapselle tuottama suuri ilo sekä sen helppous ja näennäinen hyödyttömyys ovat luoneet käsityksen, jolloin leikki nähdään hyödyttömänä ilotteluna sekä energian purkamisena, joka vie aikaa oppimiselta sekä kehittävältä toiminnalta. Lapsen toiminta nähdään tästä näkökulmasta katsoen ”vain leikkinä”, mitä ei pidetä tärkeänä. Koska leikki nähdään lapsen kehitykseen liittyvänä toimintana, haetaan perusteita oppimisen ja leikin erottelusta. Leikissä halutaan syntyvän oppimistuloksia, jolloin leikin hyödyllisyys on sidoksissa niihin. Useimmiten tulosten arviointiin on otettu mallia kouluoppimisesta eli leikkiä arvioidaan erilaisten tietosisältöjen oppimisen perusteella sekä taitojen, joita tarvitaan tiedon käsittelyyn. (Hakkarainen 2008, 99-100.) Leikin älyllistämistä on vastustanut mm. Lev Vygotsky (Kalliala 1999, 38).

Asiat, jotka ovat tehneet vaikutuksen lapseen jollakin tavalla, ilmenevät leikeissä. Lapsi voi käsitellä kokemuksensa leikin kautta itselleen ymmärrettävään muotoon. Lisäksi lapsi voi käsitellä tunteitaan, jäsentää ajatuksiaan sekä pohtia kasvua ja muutoksia, joita kehitys on tuonut. Leikki mahdollistaa asioiden yhä uudelleen läpi käymi-

sen. Lapsi voi ilmentää leikissään omia tiedostamattomia toiveita, pelkoja tai muita tunnetiloja. (Korhonen 2006, 197; Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 79.)

Lapsi siirtää ja tutkii tunteitaan leikkivälineiden kautta esimerkiksi pehmolelu tuntee ja kokee, eikä lapsi itse. Lapsella on kyky siirtyä ja vaihdella vaivattomasti leikkeissään tunnekokemuksia sekä palautua niistä takaisin todellisuuteen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 79.) Lapset pääsevät leikissään tekemisiin ensimmäistä kertaa vastavuoroisen moraalien kanssa. Tällöin päätökset lähtevät heistä itsestään ja omista kokemuksista, eikä siitä, mitä lapsille on kerrottu. (Helenius & Lummelahti 2013, 31.)

Lapset tarvitsevat aikaa ja rauhaa leikille arjessaan. Paras paikka leikille lapsen näkökulmasta on oma koti, jossa voi leikkiä omassa tahdissaan rauhassa. Aikuisilla ei ole syytä puuttua lapsen normaaliin leikkiin. Lapsen on hyvä hassutella ja käyttää välillä kovaa ääntä leikeissään. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 85.)

Kun ihmiset muistelevat lapsuuden leikkejään, ovat leikkikavereina toimineet usein omat sisarukset, serkut tai pihapiirin lapset. Leikkikaverit ovat pysyneet samoina, joka on mahdollistanut toisen perusteellisen tuntemisen ja edellytysten tietämisen. Jos leikkiryhmä on pysynyt pitkään samana, on lapsille syntynyt keskinäisiä tunteita sekä odotuksia. Pysyvillä leikkikavereilla on lapselle suuri merkitys. Leikkiminen muodostaa pitkäaikaisia ystävyys-suhteita. Ei ole siis merkityksetöntä, leikitäänkö tutussa ryhmässä vai satunnaisten leikkikavereiden kanssa. (Helenius & Lummelahti 2013, 27-29.)

2.1 Leikin määrittely

Leikin määrittely on haastavaa, sillä se vaihtelee näkökulmasta sekä näkemistämme asioista riippuen. Leikkiä voidaan määritellä tutkimuksen lähtökohdista riippuen pedagogiselta, kulttuuriselta, psykologiselta tai sosiologiselta pohjalta. Yhtä oikeaa määrittelyä leikille ei ole. (Vuorisalo 2009, 158; Helenius & Lummelahhti 2013, 14; Häkkä, Kuokkanen & Virolainen 2006, 151.)

Usein leikkiminen mielletään vahvasti lapsuuteen liittyväksi asiaksi, jolloin se nähdään toimintana, mikä vaikuttaa kehitykseen sekä heijastaa sitä (Helenius 2004, 14; Virolainen 2006, 150). Leikki voidaan määritellä toiminnaksi, joka on ennakoimatonta, spontaania, erillistä, tuottamatonta, kuvitteellista, säännönmukaista, vapaata ja vapaaehtoista. Leikkiin ei tarvitse suostutella tai pakottaa, sillä se on jo itsessään palkitsevaa sekä mielekästä toimintaa. (Kalliala 1999, 36; Mannerheimin lastensuojeluliitto vanhempainnetti 2014.)

Kehityspsykologian klassikko Vygotski esitti ajatuksen, jonka mukaan leikki on toimintaa, mikä tapahtuu kuvitellussa tilanteessa. Leikki alkaa Vygotskin mukaan noin kolmivuotiaana, sillä siinä iässä lapsella on useita tavoitteita, joita hän ei kykene toteuttamaan välittömästi. Leikki on keino toteuttaa asioita mielikuvituksen avulla, joita lapsi ei voi oikeasti toteuttaa. Freud käsittää leikin samansuuntaisesti. Hänen mukaan leikki-ikä alkaa, kun lapsi voi luoda kuvitellun tilanteen ja toimia sen mukaisesti. (Helenius 2004, 14.)

Kuvitteellisuudella on keskeinen tarkoitus leikissä (Hellström 2010, 183). Mielikuvituksen avulla lapsi vapautuu ajan ja paikan rajoituksista. Se ohjaa leikkijää arvioimaan ja suunnittelemaan omaa toimintaansa sekä vertaamaan siihen todellisuutta. Leikin prosessissa kehittyvät henkiset kyvyt. Ensimmäiset kuvitteelliset tilanteet kehitellään tutkimusten mukaan vajaan vuoden ikäisinä. (Helenius 2004, 14, 18.) Aluksi kuvitusleikeissä lapsi leikkii itse kuvitteellisessa tilanteessa esimerkiksi juomalla maitoa leikkimukista. Jonkin ajan kuluttua lapsi ei enää tarvitse konkreettista esinettä, vaan voi kuvitella tietyn esineen toiseksi. Tällöin lapselle on muodostunut kuvittelukyky. (Vilen, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2006, 162.)

Leikin sisällöt tulevat tavallisesta elämästä, vaikka on siitä selkeästi erillään oleva asia. Gregory Bateson piti leikissä olennaisena sitä, että leikkijät kykenevät erottamaan, milloin leikitään ja milloin ei. Leikkijät viestittävät toisilleen ”tämä on leikkiä” sanomaa, mikä on välttämätöntä leikin kannalta. Viestiminen tapahtuu leikillisten eleiden, hymyn sekä naurun tirskahtuksien, kuin sanallisen ilmaisun kautta. Viestit välittävät leikin rajat ja tekee sen ymmärrettäväksi. Viestien ymmärtäminen vaatii jonkin asteista kommunikointia koskevien viestien hallitsemista, joten leikkimiseen kykenevät vain ne, jotka kykenevät erottamaan loogisesti toisistaan erityyppisiä viestejä. (Helenius 2004, 17; Kalliala 1999, 36-37; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014.) Leikki opettaakin taitoja, jotka auttavat lasta selviytymään elämässä. (Sinkkonen 2008, 224.)

2.2 Omaehtoinen leikki

Omaehtoinen leikki tarkoittaa lasten itse aloittamaa leikkiä. Siihen sisältyy paljon valinnan mahdollisuuksia, jolloin lapsi saa itse päättää, millaisia leikkejä ja leluja käyttää sekä kenen kanssa leikkii. Omaehtoinen eli vapaa leikki ei tarkoita, että lapset olisivat ilman valvontaa. Vapaassa leikissä sen sisältö on vapaa rajoituksista, eikä sitä ohjaa aikuisten välittämät teemat tai ohjeet. (Rutanen 2009, 210-211.)

Lapset kaipaavat leikeissään vapautta, tilaa, yksityisyyttä sekä mahdollisuuksia salaisuuksien säilyttämiseen. Leikeissä esiintyy myös konflikteja, joilla on merkittävä tarkoitus lapsen kehittämisessä sekä ystävyysuhteiden muodostumisessa. Lasten on hyvä selvittää ristiriitatilanteita myös keskenään, ilman aikuisten puuttumista. (Harper 2009 ; Kyrönlampi-Kylmä 2010, 87.)

Aikuinen voi tukea lapsen vapaata leikkiä luomalla sopivat olosuhteet, antamalla aikaa, tilaa sekä erilaisia välineitä. Aikuinen voi myös itse osallistua tarvittaessa leikkiin. Tällöin aikuisen tulee olla valmis antautumaan leikille, sitä liikaa ohjaamatta. (Vehkalahti & Urho 2013, 8-9.)

Bergström (1997) kirjoittaa, että lapsen vapaisiin leikkeihin kuuluvat niin hyvä kuin paha. Leikit sisältävät myös negatiivisia asioita kuten aggressiivisuutta, pelottelua, kateutta ja tappamista. Kuitenkin kehityksen kannalta lapsen erilaiset leikit ovat tärkeitä, eikä tiettyjä leikkiä saisi välttämättä kieltää. Ajatusmallin hyväksyminen voi olla haastavaa joillekin kasvattajille. (Hellström 2010, 183; Bergström 1997, 199-120.)

2.3 Leikin tasot

Leikki alkaa aluksi sylilapsena yhteisenä toimintona huoltajansa kanssa. Tärkeitä asioita pienten lasten leikeissä ovat läheisyys sekä yhdessäolo. Kansanperinteeseen sisältyvät sylittely- ja hypitysleikit ovat pieniä sääntöleikkejä. Muita leikille ominaisia täyttyviä tunnuspiirteitä ovat kuviteltu tilanne, korvaavat toimijat ja toiminnot. Lapsi ei pysty itse luomaan kuviteltua tilannetta tai hallitse kieltä ja liikkeitä, mutta yhdessä aikuisen kanssa lapsi on kuvitellun tilanteen osapuolena. Lapsella itsellään leikitään, jolloin hän on leikissä mukana. Vaikka kansanperinteen aikaisten lorujen maailma on muuttunut, kiinnostaa leikin tilanne edelleen lasta. Näiden leikkien avulla lapsi alkaa rakentaa kansallista identiteettiään sekä tutustuu yhteisöönsä. Leikkien avulla lapsi tutustuu ympäröivään maailmaan, johon hän ei voi vielä itsenäisesti päästä. Leikit houkuttelevat vuorovaikutukseen sekä kommunikointiin, vaikka ne voivat tuntua aikuisesta yksinkertaisilta. (Helenius 2004, 15; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014.)

Leikki jatkuu lapsen kehittyessä esine-, kuvittelu- rooli- ja sääntöleikkeinä. (Helenius & Lummelahti 2013, 14-15.) Jean Piaget on luokitellut leikin eri vaiheita. Harjoittelu-leikki eli esineleikki on tyypillistä pienen lapsen sensomotorisen ajattelun kauden leikeissä alle kolmevuotiaana. Esioperationaalisella kaudella eli noin 3-5-vuotiaana kehittyvät symbolileikit, roolileikit ja mielikuvitusleikit. Kauden lopussa lapsi ryhtyy yhä enemmän yhteisleikkeihin. Sääntöleikit ovat ajankohtaisia konkreettisen operaatioiden kaudella eli noin seitsemän ikävuoden jälkeen. (Häkkä, Kuokkanen & Virolainen 2006, 152; Kronqvist & Pulkkinen 2007, 19.)

2.4 Sukupuoli ja leikit

Leikki-iässä poikien ja tyttöjen sukupuoli-identiteetti on muovautunut. Usein leikissä harjoitellaan omalle sukupuolelle tyypillisiä asioita. Tytöt voivat leikkiä hoivaleikkejä, kauppaa sekä lääkäriä, kun pojat leikkivät seikkailuleikkejä tai rakentelevat. Pojat pitävät liikunnallisista leikeistä, joita voi leikkiä suurena ryhmänä. Poikien suosimassa hyvän ja pahan vastakkainasettelun seikkailuleikissä leikkijä luo suhteen itseensä ja omaan kyvykkyyteensä. Tytöt luovat hoivaleikeissä persoonallisen suhteen hoivattaviin. Ryhmän ohjaaja voi vaikuttaa, leikkivätkö lapset sekaryhmissä, joissa lapset voivat laajentaa kokemuspiiriään ja saavat kosketusta toistensa mielenlaatuun. (Helenius & Lummelahti 2013, 33-34.)

Usein uskotaan, että feminiinisyyden ja maskuliinisuuden käsitykset ovat synnynnäisiä. Tutkijoiden mukaan lapset kuitenkin oppivat varhain sukupuolistereotyyppioita mediasta ja lähipiiristä. Kasvattajien lähettämän sanattomat ja sanalliset viestit sukupuolesta ja omista näkemyksistään vaikuttavat lasten kehitykseen. (Pleshette Murphy 2010, 38.)

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus (2014) kertoo, että epätasa-arvoinen kohtelu on harvoin tarkoituksen mukaista ja se on usein tiedostamatonta. Oletukset sukupuolesta voivat rajoittaa lasten itseilmaisua ja sitä kautta leikkiä. Lapset saatetaan esimerkiksi jakaa ryhmiin sukupuolen perusteella, jolloin toiminta suunnitellaan sukupuolistereotyyppisesti.

2.5 Päiväkotikiikkipäristönä

Päiväkoti tarjoaa leikille erilaiset puitteet, kuin koti. Päiväkodissa leikkiä saatetaan rajata tiettyyn aikaan, paikkaan ja keston. Lisäksi on paljon noudatettavia sääntöjä ja toimintaohjeita. Lapset muodostavat käsityksen oikeanlaisesta toiminnasta tietyissä paikoissa ja tilanteissa henkilökunnan sanattomien ja sanallisten viestien kautta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 86.)

Päiväkodin henkilökunnalla on suuri vaikutus toiminnallaan ja kasvatuksellaan lasten leikkiympäristön luomiselle. Henkilöstön toivotaan kiinnittävän huomiota lasten leikkeihin, joiden kautta he voivat tukea lapsen kehitystä ja kasvua suotuisasti. Aikuiset vaikuttavat leikin ja oppimisen laatuun, etenevyyteen ja sisältöön esimerkiksi leikkivälineiden sekä materiaalien valinnalla. (Korhonen 2006, 193; Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 86-87.)

Aloitamme lasten valmentamisen työelämän vaatimuksiin mahdollisimman varhain, mikä voi viedä aikaa leikiltä (Bergtröm 1997, 176). Lastentarhanopettajien keskuudessa on noussut huoli esiopetuksen sisällön lähentymisestä liiaksi koulumaailmaa. Tästä johtuen leikille, retkille sekä juhlille, jotka ovat kuuluneet päiväkodin perinteeseen sisältöalueeseen, on jäänyt vähemmän aikaa. Päiväkodin arjessa leikki voi olla sirpaleista, sillä siirryttäessä tilanteesta toiseen, leikin on loputtava. Vaikka päiväkotitarjoaa lapselle leikkikavereita, kaipaa lapsi myös rauhaa omaehtoiseen leikkimiseen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 86-87.)

Päiväkodin vapaassa toiminnassa lapsilla on mahdollisuus suunnitella itse leikkijään. Usein aikuisten ohjaamissa tilanteissa on ennalta suunniteltu ohjelma, jolloin lapset eivät voi vaikuttaa siihen. Näihin ohjattuihin tilanteisiin liittyvät usein tietyt odotukset, tavoitteet ja normit. (Lehtinen 2009, 106,109.)

3. LEIKIN MERKITYS

Aikuisten hyötynäkökohdista leikki opettaa monia taitoja. Se kehittää lapsen kieltä, hypoteettista ja kausaalista ajattelua, joustavaa yhdistelemistä, assosiativista sujuvuutta, luovaa ajattelua, sosiaalis-emotionaalisia taitoja, omien tunteiden säätelyä, ongelmaratkaisukykyä sekä kykyä erottaa leikin ja todellisuuden ero. (Kalliala 1999, 39; Mannerheimin lastensuojeluliitto vanhempainnetti 2014.)

Leikillä on useita merkityksiä persoonallisessa kehityksessä sekä lapsen oppimisessa. Lapsen keskushermostoon jää jälkiä leikin eri muodoista, jolloin lapsen erilaisen kyvyt ja taidot kouliintuvat. Esineiden käsittely- ja toimintatavat, yhteistoiminta, säännöt ja tunteiden säätely kehittyvät lapsen leikkiessä. Leikki auttaa lasta itseluotta-

muksen sekä omien kykyjensä uskon rakentamisen suhteen. Merkittäviä yhteyksiä leikillä on myös kulttuuriin, eettiseen sekä moraalikehitykseen. (Helenius 2004, 14; Mannerheimin lastensuojeluliitto vanhempainnetti 2014.)

Kanadalaisessa Scott Harper (2006) ohjaamassa dokumentissa erilaiset asiantuntijat pohtivat leikin merkitystä. Lapset oppivat leikkiessään yhteistyötaitoja, kommunikointia, ongelmien ja kiistojen ratkaisua, riskien ottoa, luovuutta sekä motorisia taitoja. Jos lapsi ei saa leikkiä, lisääntyy stressi, masennus, aggressiivisuus ja ahdistuneisuus. Jokin tärkeä hermoyhteys voi myös jäädä kehittymättä. Leikin sekä leikkimättömyyden vaikutukset ovat myös pitkäkestoisia. Yksinkertaisesti ilmaistuna leikin tarkoitus on opettaa elintärkeitä taitoja, jotka valmentavat selviytymään itsenäisesti elämästä.

3.1 Leikin muodot

Erilaisten luokitusten avulla yritetään tavoittaa leikin olemusta. Leikkitutkimuksia tekemällä leikistä on havaittu muutamia vaiheita. Yksinleikissä lapsi leikkii yksin omilla leluillaan. Rinnakkaisleikillä tarkoitetaan sitä, kun lapset leikkivät omilla samankaltaisilla leluillaan, mutta eivät ole aktiivisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Rinnakkaisleikki sekä toisen leikin havainnoiminen ovat tyypillisiä leikkejä. Lapsi saattaa seurata toisten toimintaa sivusta, olla hiljaa tai kommentoida niitä sekä tehdä aloitteita muille lapsille. Vierekkäisleikissä lapset ovat keskenään vuorovaikutuksessa, mutta eivät vielä leiki yhteisillä leluilla. Tässä vaiheessa lainataan tai esitellään leikkikaluja toisille. Alkeellisista yksin- ja rinnakkaisleikeistä siirrytään vähitellen kehityksen mukana yhteisleikkeihin. Yhteisleikeissä lapset leikkivät samaa leikkiä samoilla leluilla, jolloin he ovat aktiivisessa vuorovaikutuksessa keskenään. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 119-120; Riihelä 2004, 27-28.)

3.2 Leikin haasteita

Jos lapsi väsyy koulunkäynnistä ja harrastuksista liikaa, ei hän jaksa enää leikkiä. Ohjattu harrastaminen ei korvaa koskaan omaehtoisen leikin elämyksiä. Lapset koki-
vat ennen esimerkiksi vaaran viehätystä leikkiessään rosvoa ja poliisia juosten talo-
jen ympärillä hämärässä illassa. Nykyään suuret elämykset ovat toisten luomia, sillä
lapset katsovat televisiota ja pelaavat pelejä päivittäin monta tuntia. Aikuiset eivät
usein tiedä, miten mediaan tulisi suhtautua. (Sinkkonen 2009, 213.)

Lapsuus ja leikki pedagogisoituvat, joten suuri osa lasten yhdessä tekemisestä ta-
pahtuu aikuisen antamassa ohjauksessa. Lapsille halutaan opettaa monia taitoja,
saada tavoitteita sekä toteuttaa suunnitelmia, jolloin vapaalle leikille ei jää tarpeeksi
aikaa. (Vehkalahti & Urho 2013, 11.)

Nykyään leikin kokeminen lapsellisena varhaistuu. Leikkimättömyys koetaan tavoitel-
tavaksi isona olemiseksi. 50-luvulla ei lastentarhanopettajien muistelmassa ole mer-
kintää leikkihaluttomuudesta. Useimmiten tyttöjen nukkeleikit jatkuivat oppikoulun
alaluokille asti. Näin ollen lapsellisuuden ajatus oli oletettavasti vieras alle kouluikäi-
sille. (Kalliala 1999, 115.)

1970-luvun jälkeen päiväkodeista tuli yleinen hoitomalli. Sitä ennen lapset eivät olleet
ryhmässä ennen 4-6 ikävuotta, vaan leikkivät 1-2 lapsen kanssa kerrallaan. Ryhmien
muodostus tapahtui omaehtoisesti lasten mielenkiinnosta riippuen. Lapsi opetteli so-
siaalisuutta kehitystään edellyttämällä tavalla. Tutkimusten mukaan liian suuresta
ryhmäkoosta on haittaa lapsen kehitykselle. Jos lapsi menee ennen kolmea ikävuot-
taan ryhmään, jossa on enemmän kuin 3 lasta hänen lisäkseen, hänen käyttöksensä
taantuu, eikä sosiaalisuus kehity. Tilanne riistyy hoitajalta käsistä, ellei lapsia ohja-
ta ja ohjelmoida koko ajan. Lapset ovat levottomia, säntäilevät ja huutavat, eivätkä
voi rauhoittua yhteiseen leikkiin. Lapset tekevät samaa asiaa, mutta eivät leiki yhdes-
sä. Osa lapsista vetäytyy ja osa muuttuu levottomaksi tai impulsiiviseksi. (Keltikan-
gas-Järvinen 2010, 213-214.)

Ajatus, jonka mukaan lapset kasvattavat toisiaan ja selvittävät konfliktinsa itse perustuu entiseen aikaan. Se onnistui ryhmässä, mikä oli muodostunut jonkin leikin ympärille itsestään. Usein tällaisesta ryhmästä löytyy eri-ikäisiä lapsia, jolloin vanhemmat lapset toimivat sovittelijoina. Sovittelu on olennaista, sillä muuten leikki loppuu, kun moni lapsi suuttuu ja lähtee kotiin. Päiväkodeissa näin ei enää käy. Lapset joutuvat leikkimään yhdessä, eikä sieltä voi lähteä pois suuttuessaan. Lähteminen ei myös katkaise leikkiä, sillä tilalle voi ottaa uuden. (Keltikangas-Järvinen 2010, 213-214.)

Kun ryhmä on iso, jolloin sosiaalisten kontaktien määrä on suuri, muuttuu tilanne hallitsemattomaksi. Tällöin ihmisen käytös muuttuu aggressiiviseksi. Kun kyseessä on lapsi, ei ryhmän tarvitse olla kovinkaan iso, kun sosiaalisten vuorovaikutusepisodien määrä ylittää hallintakyvyn. Jo kolmas leikkiin tuleva lapsi muuttaa kahden leikkijän vuorovaikutusta. Kaksi sovussa leikkivää lasta saattavat alkaa riidellä kolmannen tullessa. (Keltikangas-Järvinen 2010, 214-215.)

Ryhmän haittaa voi vähentää jonkin verran, jos lapsijoukko jaetaan päivän ajaksi pienenpiin ryhmiin. Se ei poista kuitenkaan haittaa kokonaan, sillä niitä hetkiä jää riittävästi, jolloin kaikki ovat yhdessä. Aikuisten määrän lisääminen ei poista haittaa, vaan se lisää entisestään vuorovaikutusepisodien määrää. (Keltikangas-Järvinen 2010, 216.)

4. VARHAISKASVATUS

Pienten lasten erilaisissa elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta kutsutaan varhaiskasvatukseksi. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on sosiaalistaa lapsi aktiiviseksi toimijaksi omaehtoisen elämyksellisen toiminnan, aikuisten tavoitteellisen ohjauksen sekä vertaisryhmän avulla. Yhteiskunnan tarjoama ja valvoma varhaiskasvatus muodostuu suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta hoidosta, kasvatuksesta sekä opetuksesta. Näiden tulee tukea lapsen yksilöllisiä kehityspiirteitä. Lapsen omaehtoisella leikillä on varhaiskasvatuksessa keskeinen merkitys. Varhaiskasvatuksen perustana toimii kasvatustieteelliseen ja monitieteiseen tutkimukseen pohjautuva sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva kokonaisvaltainen

näkemyks kehityksestä, kasvusta sekä oppimisesta. (Kuokkanen 2006, 26-27; Sosiaalilipotti 2014; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Toiminnan taustalla on lapsilähtöinen ajattelu. Toiminta arvioi kasvatusta lapsen kasvutapahtumana, lapsen kautta. Tällöin aikuinen luo lapselle aktiivisen kasvuymppäristön ja tukee lapsen oppimista. Lapsilähtöisyys huomioi lapsen ainutlaatuisuuden sekä lapsen yksilönä kohtaamisen. Olennaista on keskittyä siihen, mitä lapsi jo on, eikä siihen, mitä lapsen tulisi olla. Lapsilähtöinen kasvatust kunnioittaa lapsen luovuutta ja luonnollista kehitystä. Oppimisen keinoista tärkeimpiä ovat leikki, vertaisryhmät ja aikuisten tarjoamat aktiviteetit. Lasten yhteinen toiminta on perusta oppimiselle. (Kuokkanen 2006, 26-27.)

Varhaiskasvatustuksen laadukkuuden takaamiseksi kasvattajayhteisö tarvitsee vahvaa ammatillista osaamista sekä tietoisuutta. Ammattitaitoinen henkilöstö toimii varhaiskasvatustuksen keskeisenä voimavarana. Varhaiskasvatusta tarjotaan varhaiskasvatustalpalveluissa, kuten päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. (Varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

4.1 Laki ja asetus

Useat lait, päätökset ja asetukset säätelevät varhaiskasvatustystyötä. Sitä ohjaavat sekä kunnalliset että valtakunnalliset päätökset. Eduskunta sekä valtioneuvoston asiakirjat ja päätökset ohjaavat pääosin toimintaa valtakunnallisella tasolla. Tämän lisäksi sosiaali- ja terveystministeriö, sosiaalis- ja terveystalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, lääninhallitukset ja kunnat toimivat keskeisinä ohjaavina tahoina. Muita varhaiskasvatustukseen vaikuttavia toimijoita ovat koulutus- ja tutkimuslaitokset, ammattijärjestöt, opetushallitus, alueelliset sosiaali-alan osaamiskeskukset, Suomen Kuntaliitto sekä muut ministeriöt. Erilaiset tahot pyrkivät vaikuttamaan suoraan tai välillisesti kuntien varhaiskasvatustystyöhön. Valtionhallinto vaikuttaa monipuolisella ohjauksellaan varhaiskasvatustukseen. (Kuokkanen 2006, 28.)

Keskeisesti varhaiskasvatustusta ohjaavat laki ja asetus päivähoidosta, perusopetuslaki, lastensuojelulaki, laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi, val-

tionevoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, varhaiskasvatustyöryhmän muistio, ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (Kuokkanen 2006, 29-30.)

Vuonna 1973 asetettiin laki ja asetus lasten päivähoidosta. Yleisten säännösten puitteissa laki säätelee päivähoidon järjestämistä, tavoitteita, toimintamuotoja, päivähoidotoruokailua, päivähoidoympäristöä sekä kuntoutussuunnitelman laatimista erityistä tukea tarvitseville lapsille. Laki asettaa myös kunnan velvollisuuteen järjestää päivähoitoa sellaisin toimintamuodoin sekä laajuuksin, kuin kyseessä oleva tarve edellyttää sekä päivähoidopalvelujen saamisesta lapsen äidinkielelle, kun kyseessä on suomi, ruotsi tai saame. Asetuksessa on määritelty normit, jotka liittyvät päivähoidopaikan hakemiseen, päivähoidon osa- ja kokopäiväisyyteen, hoito ja kasvatustehtävissä toimivien henkilöiden lukumäärään suhteessa muuhun henkilökuntaan ja lapsiin, hoidettavien lasten määrä sekä päivähoidopaikan tarkastamiseksi. Huoltajien tukeminen heidän kasvatustehtävässään on kasvatustavoitteiden mukaan päivähoidon kasvattajien keskeinen tehtävä. Laissa määrätään päivähoidon ympäristön olevan suotuisa ja lapsen lähtökohdat huomioiva sekä ihmissuhteiden olevan jatkuvia, turvallisia ja lämpimiä. Päivähoidopaikan on järjestettävä lapsen kehitystä tukevaa toimintaa lapsen edellytysten mukaisesti, joka tukee lapsen fyysistä, tunne-elämän kehitystä, sosiaalista sekä esteettistä, eettistä, älyllistä ja uskonnollista kasvatusta, kunnioittaen kotien vakaumusta. Päivähoito-oikeus ulottuu kaikkiin alle kouluikäisiin lapsiin. (Kuokkanen 2006, 30-31; Laki ja asetus lasten päivähoidosta 36/1973.)

4.2 Varhaiskasvatussuunnitelma

THL on laatinut varhaiskasvatussuunnitelman perusteet opetusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, Opetushallituksen, Suomen kuntaliiton sekä muiden asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjana toimii valtioneuvoston periaatepäätös Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Se sisältää yhteiskunnan tarjoaman ja valvoman varhaiskasvatuksen olennaiset kehittämisen kohdat sekä periaatteet. Varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on edesauttaa koko maassa varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteutumista. Varhaiskasvatussuunnitelman eli VASU:n perusteet toimii pohjana kunnallisille ja yksikkö-

kohtaisille suunnitelmille. (THL 2014 ; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7-8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on kasvattaa ammatillista tietoisuutta varhaiskasvatushenkilöstön keskuudessa, lisätä vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksen palveluissa sekä edesauttaa moniammatillista yhteistyötä lasta ja perhettä tukevien erilaisten palveluiden kesken. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7.)

Kasvatuksen tarkoituksiksi ja ihanteelliseksi tehtäväksi määritellään entistä paremman yhteiskunnan sekä maailman kehittäminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luo puitteet, joita täsmennetään kunnissa ja yksiköissä toimintaperiaatteiksi sekä käytännöiksi niistä keskustellen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8.)

Kuntien ja yksiköiden on luotava varhaiskasvatussuunnitelma, jonka pohjautuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Lisäksi lapsille tulee luoda oma henkilökohmainen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 9.)

4.3 Pienryhmäpedagogiikka

Pienryhmäpedagogiikka perustuu lapsilähtöiseen ajatteluun, jolloin keskeistä on lapsen osallisuus sekä kokonaisvaltainen hyvinvointi. Lapset jaetaan pienempiin ryhmiin ja jokaisella pienryhmällä on oma ryhmän vetäjä. Pienryhmätoiminnassa yli 3-vuotiaiden ryhmät jakaantuvat noin seitsemän lapsen ryhmiin ja alle 3-vuotiaat neljän hengen ryhmiin. Pienessä ryhmässä lasten omahoitaja voi seurata ja keskittyä paremmin oman ryhmänsä lapsiin sekä ottaa huomioon jokaisen lapsen yksilölliset ominaisuudet. Läheinen ja pysyvä ohjaaja mahdollistaa lapsen kiintymyssuhteen luomisen yhteen aikuiseen. Tuttu aikuinen luo turvaa, jolloin lapsi voi keskittää energiansa esimerkiksi leikkiin. Kun lapset toimivat pienessä ryhmässä, vuorovaikutustilanteet sujuvat helpommin. Pienryhmä edesauttaa leikin pitkään jatkumista sekä antaa rauhaa asioiden loppuun viemiseen. Ryhmät sekä niiden ohjaajat pysyvät samoi-

na koko toimintavuoden. Pienryhmän ohjaaja suunnittelee sekä toteuttaa oman ryhmänsä toimintaa. Pienryhmän perimmäinen tarkoitus on vahvistaa kiintymyssuhteita sekä opettaa vuorovaikutustaitoja. (Jokivarren päivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2014; Tornion kaupunki, Isopalonpäiväkoti 2014.)

4.4 Leikin ohjaaminen

Leikkitaidot kehittyvät ahkeran harjoittelun tuloksena. Pienen lapsen oppimisessa on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota jäljittelyn merkitykseen. Se on tavoitteellista toiminnan kehittämistä, eikä mekaanista ja ajatuksetonta toimintaa. Läheisten rooli on merkittävä jäljittelyn kannalta, sillä jäljittely on mahdotonta, ellei ole ihmisiä, joita jäljitellä. Jotta leikki kehittyy, vaati se aikuisen osallistumista lapsen kanssa yhteiseen toimintaan. Aikuisen panos leikin tukemiseen on tärkeä, joten olisi olennaista, että aikuinen tuntee lapsen kehityksen vaiheet. Tällöin aikuinen voi ennakoida tulevaa sekä tukea lasta siirtymävaiheissa eteenpäin, mikä on lapselle erityisen tärkeää. Varhaiskasvatuksen ammattitaidon ydintä niin kotona, päiväkodissa ja koulussa ovat riittävä leikin kehityksen tuntemus. (Helenius 2004, 20; Rautanen 2009.)

Varhaiskasvatuksessa painotetaan usein leikin ohjauksen ja leikin kehittymisen näkökulmaa. Leikki nähdään siis oppimisen kohteena, vaikka se voisi olla oppimisen väline. Tästä näkökulmasta katsoen leikkiä ei ole hyödynnetty erityisen hyvin. Leikki on lapsen tapa kohdata sekä käsitellä ympäröiviään asioista, jolloin leikki on jatkuvasti läsnä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 53.)

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Toteutin teemahaastattelun toukokuussa 2014. Haastateltavat olivat halukkaita osallistumaan haastatteluun ja valikoituivat näin päiväkotihenkilöstön joukosta. Päiväkodit sijaitsivat Tornion kaupungin alueella. Haastattelut toteutuivat rauhallisessa tilassa päiväkodissa tai kahvilassa. Haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 1.

5.1 Päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelma

Kaikki haastatteleman päiväkodit olivat sitoutuneet noudattamaan pienryhmäpedagogiikkaa. Jokivarren päivähoidon varhaiskasvatussuunnitelmasta selviää, että Juhannussaarella pienryhmätoimintaa on harjoitettu syksystä 2010. Jokaista pienryhmää ohjaa oma pysyvä aikuinen, jonka johdolla ryhmä toimii. Toiminnan tavoitteena on lapsen kohtaamisen lisääntyminen, kiireettömyyden lisääminen, siirtyminen tilanteiden rauhoittumiseen ja tilojen monipuolisempi käyttö. (Haastattelut 2014; Jokivarren päivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2014.)

Vanhempien ja pienryhmäohjaajan kanssa yhteistyönä jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma. Vanhemmat kertovat henkilökunnalle lapsestaan esimerkiksi hänen vahvuuksistaan ja tarpeistaan. Varhaiskasvatussuunnitelma sisältää yhdessä luodut tavoitteet sekä käytännöt lapsen arjelle, lapsen vahvuudet ja ohjauksen tarpeet sekä mahdolliset yhteistyökumppanit. Vasun eli varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan sekä arvioidaan säännöllisesti. (Jokivarren päivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2014.)

Jokivarren päivähoidon varhaiskasvatussuunnitelmasta selviää, että erityisesti leikkiä painotetaan toiminnassa paljon. Aikuinen toimii leikin tukijana, tarvittaessa osallistuu leikkiin ja auttaa lapsia leikkimään. Havainnoinnilla on suuri merkitys leikin tukemisessa. Vasussa painotetaan myös leikkirauhaa, lasten ideoiden kuuntelemista, pitkäkestoista leikkiä sekä pienryhmissä leikkimistä. (Jokivarren päivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2014.)

Kivirannan alueen varhaiskasvatussuunnitelmassa (2010) puhutaan uuden lapsen haasteita päästä mukaan leikkiin, jolloin aikuisen tehtävä korostuu. Aikuinen luo leikille puitteet ja valvoo, ohjaa sekä osallistuu tarvittaessa siihen. Leikkiin on varattava aikaa, jotta se syvenee sekä kehittyy vuorovaikutukselliseksi. Isopalon päiväkodissa on vuorovaikutustaitoja harjoiteltu ”leikkiryhmissä”. Ryhmän ilmapiiri muodostetaan hyväksyväksi sekä lapsen minäkuva vahvistavaksi. Ryhmät muodostuvat aina samoista lapsista ja se kokoontuu saman aikuisen ohjatessa säännöllisesti. (Kivirannan alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2010.)

Putaan vuoropäiväkodin toiminta poikkeaa hieman muista päiväkodeista toiminnallaan. Vuoropäiväkotia antaa ympärivuorokautista hoitoa. Putaan vuoropäiväkodin varhaiskasvatusta (2008) arvostetaan kiireetöntä ilmapiiriä, jolloin leikit voi leikkiä loppuun omassa tahdissaan. Lapsilähtöisyys toimii toiminnan perustana huomioiden lapsen kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lapselle halutaan tarjota paljon tilaisuuksia leikkeihin sekä antaa mahdollisuus leikkiä leikin loppuun. Lapsille tarjoutuu erilaisia leikkitilanteita, sillä vuoropäiväkodissa ei ole tiivistä ryhmää lasten hoitoaikojen vaihteluiden takia. Lapsella on paljon aikaa pitkäkestoiselle leikille erityisesti ilta- ja viikonloppuhoidossa. Haasteita tuo lasten vaihtuvuus ja eriaikoina hoitoon tuleminen, jolloin valmiiseen leikkiin voi olla haastavaa päästä mukaan. Kasvattajan tärkeä tehtävä vuoropäiväkodissa on huolehtia jokaisen lapsen leikkiin pääsemisestä sekä mahdollisuudesta toteuttaa itseään leikeissä. (Putaan vuoropäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

5.2 Henkilöstö

Haastattelin viittä päiväkodissa työskentelevää henkilöä, joista neljä oli lastentarhanopettajaa ja yksi oli lastenhoitaja. Työkokemusta heille oli kertynyt keskimäärin 22 vuotta. Toteutin haastattelun teemahaastatteluna ja äänityksen jälkeen litteroin haastattelut sanatarkasti.

Haastateltavat olivat iältään 32 – 57 vuotiaita naisia. Keskiarvo iästä oli noin 48 vuotta. Kaikilla oli työkokemusta eri-ikäisten lasten ohjaamisesta. Haastateltavat ohjasivat tällä hetkellä eri ikäisiä lapsiryhmiä; 2-3vuotiaista esikoulu-ikäisiin. Alkuperäisenä tar-

koituksenani oli haastatella ainoastaan noin viisivuotiaiden ryhmänohjaajia, mutta kaikilla haastateltavilla oli kokemusta monipuolisesti eri-ikäisistä varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvista lapsista, joten keskittyminen ainoastaan viisivuotiaiden tämän hetkisiin ryhmänohjaajiin ei ollut välttämätöntä.

5.3 Laadullinen tutkimus

Laadullisen tutkimuksen määrittelemisen ei ole yksinkertaista, sillä erilaisista määritelmistä löytyvät usein kyseisen oppaan tulkinnat, joita ei tulisi yleistää. Laadullisen tutkimuksen kokonaisuutta on luokiteltu, eritelty ja tyypitelty lukuisin erilaisin tavoin laadullisen tutkimuksen kirjallisuudessa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 17, 25.)

Laadullisen tutkimuksen aineistoa voi tarkastella monesta eri näkökulmasta. Kvalitatiivinen aineisto on usein monitasoista, kompleksista sekä rikasta. Haastattelumenetelmää käyttäessä muistiin merkitään sanatarkasti haastattelutilanteen keskustelu. Nauhuri mahdollistaa yksityiskohtaisten muistiinpanojen tekemisen. Toisaalta nauhuri tallentaa vain verbaalisen puolen, jolloin nonverbaaliset viestit jäävät huomiotta. Kvalitatiivisen havainto- ja haastatteluaineiston moniulotteisuus ja rikkaus riippuvat litterointitekniikasta. Tutkijan tiettyjen tilanteiden aspekteihin keskittyminen vaikuttaa siihen, kuinka paljon voi siistiä puhekieliseen tekstiin liittyvää epäröintiä, änkytystä sekä toistoja tai muokata murrekielisiä ilmaisuja yleiskielelle. Keskustelututkimuksessa ollaan hyvin tarkkoja, sillä vajaita lauseita ei täydennetä, epäröinnit ja änkytykset merkitään mahdollisimman tarkkaan. (Alasuutari 2011, 84-85.)

Laadullisessa tutkimuksessa haastatellaan usein valittuja yksilöitä teema tai avoimin kysymyksin. Tutkijalla on kvalitatiivisessa tutkimuksessa vastuu ja valta aineiston käsittelyssä ja tulkinnalla. Tutkijan tulee pitää omat henkilökohtaiset uskomukset, asenteet ja arvostukset erillään tutkimuskohteen käsityksistä, eikä sekoittaa niitä keskenään. Sen sijaan tutkija pyrkii ymmärtämään haastateltavan ilmaisuja sekä näkökulmia. Tutkija ja haastateltava toimivat vuorovaikutuksessa keskenään. Aineiston keräämisen jälkeen saatua tietoa pyritään ymmärtää ja järjestää. Tässä vaiheessa teoria toimii lähtökohtana aineiston lukemiselle, tulkinnalle ja pohdinnalle. (Tilastokeskus – virtual statistics, 2014.)

Laadullisen tutkimuksen toteuttaminen vaatii tutkijalta omaan aineistonsa perehtyneisyyttä sekä herkkyyttä. Inhimillisen ymmärryksen lisääminen on laadullisen tutkimuksen tärkein tavoite. Parhaiten ymmärrystä ihmisen arjesta voidaan lisätä oivaltavan ja kohdallisen tulkinnan kautta. (Syrjäläinen, Eronen & Värri 2007, 8.)

Kvalitatiivinen analyysi on sopiva menetelmä tutkimusongelmiin, joissa tutkittavaa asiaa tai ilmiötä halutaan ymmärtää tai kuvailla. Tulokset käsitellään luokittelemalla aineistoa sanallisesti tai kuvailemalla. Tieto, joka on ilmennyt tutkimusongelmasta, on tapauskohtaista, mutta syvällistä. Aineistoihin, joissa tutkittavien yksiköiden määrä on pieni, on kvalitatiivinen analyysi sopiva. Analysoinnin jälkeen tuloksia tulee arvioida ja tulkita. Tutkija pohtii saamiaan tuloksia, tekee niistä päätelmiä sekä vertaa niitä vastaaviin tutkimustuloksiin. Lopuksi tutkija arvioi kriittisesti tutkimuksen merkitystä ja sen luotettavuutta. (Järventausta, Moisala & Toivakka 1999, 57-58.)

5.3.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, koska haastattelun teema-alueet ovat kaikille samat. Se on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Toisissa puolistrukturoidussa haastatteluissa voi kysymykset tai kysymysten muoto olla samat kaikille. Teemahaastattelusta puhutaan usein strukturoimattoman haastattelun ja lomakehaastattelun välimuodosta. Yhtä ainoaa määritelmää ei teemahaastattelulle löydy. Sillä on kuitenkin muutamia ominaispiirteitä. Alussa haastateltavista tiedetään, että heillä on kokemusta tietystä tilanteesta. Yhteiskuntatieteilijä on selvittänyt alustavasti kyseessä olevan tutkittavan aiheen tärkeitä rakenteita, osia, kokonaisuutta sekä prosesseja. Tilanne- tai sisällönanalyysin perusteella hän on tehnyt tiettyjä oletuksia kyseessä olevan tilanteen seurauksista siinä mukana olleille. Hän kehittää haastattelurungon analyysinsä pohjalta. Lopuksi haastattelu suunnataan tutkijan ennalta analysoimiin tilanteisiin, joita tutkittavat henkilöt ovat kokeneet. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.)

Teemahaastattelussa haastattelu on kohdennettu tiettyihin keskusteltaviin teemoihin. Teemahaastattelu pohjautuu oletukseen, jossa kaikki yksilön ajatukset, kokemukset,

uskomukset ja tunteet voidaan tutkia tällä menetelmällä. Siinä ei edellytetä kokeellisesti aikaansaattua yhteistä kokemusta. Haastattelussa korostuu haastateltavien elämysmaailma sekä heidän määritelmät tilanteista. Teemahaastattelu-nimi ei sido haastattelua kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen leiriin, eikä nimi kerro haastattelukertojen määrää tai sitä, kuinka ”syvältä” aihetta käsitellään. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Teemahaastattelussa on valittu etukäteen tietyt teemat, joiden mukaan haastattelussa edetään, myös tarkentavia lisäkysymyksiä tehden. Haastattelussa on pohdittava, tuleeko jokaisella haastateltavalle esittää kaikki kysymykset, täytyykö ne esittää samassa järjestyksessä ja pitääkö sanamuotojen olla samat jokaisessa haastattelussa. Haastattelussa yritetään saada vastauksia tutkimuksen ongelmanasettelun, tutkimustehtävän tai tarkoituksen mukaisesti. Teemat valitaan jo etukäteen ilmiöstä tiedetyn perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Haastattelun nimi kertoo jo menetelmästä oleellisimman asian eli kysymykset etenevät keskeisten teemojen mukaan, eikä yksityiskohtaisten kysymysten kautta. Menetelmä tuo tutkittavien äänen esiin. Teemahaastattelussa on keskeistä ihmisten tulkinat asioista, heidän asioille antamat merkitykset sekä merkitykset, jotka syntyvät vuorovaikutuksesta. Strukturoidussa lomakehaastattelussa on olennaista tarkka kysymysten muoto ja järjestys, mikä puuttuu teemahaastattelulta. Teemahaastattelu ei ole silti täysin vapaa, kuten syvähaastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

5.3.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, mitä voidaan käyttää laadullisessa tutkimuksessa. Sisällönanalyysi voidaan nähdä yksittäisenä metodina tai teoreettisena kehyksenä, mikä voidaan liittää analyysikokonaisuuksiin. Voidaan todeta, että useat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat jollain tavalla sisällönanalyysiin, jos sisällönanalyysi ymmärretään kuultujen, kirjoitettujen tai nähtyjen sisältöjen analyysin väljänä teoreettisena kehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Laadullisessa analyysissä on ensimmäiseksi päätettävä, mikä kyseessä olevassa aineistossa kiinnostaa. Seuraavaksi aineisto käydään läpi, jolloin erotellaan tutkimuksen kannalta hyödylliset sekä epäolennaiset asiat, joiden tulee ehdottomasti jäädä tutkimuksesta pois. Laadullisen tutkimuksen aineistosta voi löytyä monia mielenkiintoisia asioita, joihin ei kuitenkaan voi perehtyä syvemmin samassa tutkimuksessa. Tutkimuksen aihe on rajattava kapealle alueelle, mutta siitä tulee raportoida mahdollisimman monipuolisesti. Aineisto on tyypiteltävä, luokiteltava sekä teemoiteltava, jonka jälkeen kirjoitetaan yhteenveto. Tutkimuksen kiinnostuksen kohteen tulee näkyä tutkimuksen tarkoituksesta, tutkimusongelmasta tai tutkimustehtävästä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.)

Toiseksi aineisto litteroidaan tai koodataan. Koodimerkit ovat sisään kirjoitettuja muistiinpanoja, joilla jäsennetään sitä, mitä aineistossa käsitellään tutkijan mielestä. Koodimerkit toimivat tekstin kuvailun apuvälineenä ja aineiston jäsennyksen testausvälineenä. Tekstin eri kohtien etsiminen ja tarkastaminen käy niiden avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92-93.)

Kolmanneksi varsinaiseksi analyysiksi ymmärretään teemoittelu, luokittelu tai tyypittely kohta, mikä ei tosin onnistu ilman edeltäviä toimintoja tai raportoitua yhteenvetoa. Teemoittelussa painottuu se, mitä kyseessä olevasta teemasta on sanottu. Lukumäärien merkitys tai merkityksettömyys riippuu laadullisen tutkimuksen perinteestä. Laadullinen aineisto pilkotaan tai ryhmitellään eri aihepiirien perusteella. Tämä mahdollistaa vertailun tiettyjen teemojen esiintymisestä. Aluksi aineisto voidaan ryhmitellä esimerkiksi haastateltavien sukupuolen tai iän mukaan. Ryhmittelyn jälkeen alkaa varsinaisten teemojen etsiminen, jolloin aineistosta etsitään kuvaavia näkemyksiä tietystä teemasta. Teemahaastattelussa aineiston jaottelu on helpohkoa, sillä teemat ovat muodostuneet jo itsestään aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

6 TULOKSET

Keskityn tarkastelemaan teemahaastatteluani leikin muutoksen näkökulmasta. Lisäksi vertaan tuloksia jo tehtyihin tutkimuksiin. Haastattelutilanteet kestivät 40 minuutista kahteen tuntiin. Haastateltavat vastasivat avoimiin kysymyksiin. Kysymykset löytyvät liitteestä 1. Haastateltavat olivat tehneet havaintoja erityisesti leikin muutoksen alueelta, joten päädyin tutkimuksessani tutkimaan tarkemmin aihealuetta.

6.1 Leikin määrittely

”Leikki on lapsen työtä. Leikin avulla lapsi tutustuu ympäröivään maailmaan, harjoittaa ihmissuhdetaitojaan, niitä roolejaan ja käy läpi kokemaansa. [...] yrittää saaha tämän maailman sekasorron, hässäkän järjestykseen omassa päässä sen leikin avulla, niin hyvät, ku pahat kokemukset, kaikki. Että se on semmonen vähän niinku terapeutin tavallaan sitte se leikin lapselle.”
(Haastateltava 3.)

”Minun mielestä leikki on spontaania, vappaata, semmosta kokonaisvaltaista ja mukaansa tempaavaa ja sitä voi leikkiä yksin tai useampi ryhmässä.” (Haastateltava 2.)

”Leikki on lapsen ominainen tapa olla, se on lapselle todella olennainen tapa toimia, se on se olemus ihan sitä. Lapsen kanssa on niin se näkkee, kuinka se leikki antaa ja leikistä eletään. Se on niin tärkeää.” (Haastateltava 4.)

Aluksi haastateltavat määrittelivät leikin käsitettä. Kaikki esille nousseet asiat olivat linjassa erilaisten leikin-teorioiden kanssa. Leikkiä kuvailtiin lasten työksi kolmessa otoksessa. Leikki on luonnollinen toimintamalli lapsille. Se opettaa moninaisia taitoja, joista sosiaaliset taidot nousivat erityisesti esille. Lisäksi leikin avulla lapset käsittelevät kokemaansa. Lapset leikkivät päiväkodissa paljon omia vapaita leikkejään. Mielikuvitusleikit, roolileikit, sääntöleikit, rakenteluleikit, autoleikit, kotileikit, eläinleikit sekä legoleikit ovat tyypillisiä leikkejä, jotka haastatteluissa mainittiin. Päiväkotiympäristöllä ja paikan leluilla oli suuri vaikutus leikkien muodostumiseen, jolloin henkilökunta pystyi erilaisilla leikkihuoneilla, materiaaleilla ja käytännöillä edesauttamaan leikkien syntymistä.

”Leikki on lapsen työtä”- sanonta ilmentää oletettavasti leikin tärkeyttä, jota haastateltavat halusivat välittää. Toisaalta sanonnassa voi olla vapaan leikin kannalta uhkaava

ajatus, jonka mukaan leikin eli työn tulee opettaa ja kasvattaa lasta. Tällöin aikuiset saattavat puuttua niihin leikin osiin, joita eivät itse ymmärrä ja yrittävät muokata sitä kehittäväksi toiminnaksi, jolloin vapaa leikki kärsii. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014.) Vaikka leikki opettaa ja kasvattaa, ei sillä ole lapselle itselleen merkitystä. Leikki itsessään on nautittavaa ja tärkeää, eikä sille ole asetettu tavoitteita. (Vehkalahti & Urho 2013, 9.)

Haastateltavat arvostavat vapaata leikkiä, jolloin sille on jätetty paljon aikaa päivästä. Haastateltavat pystyivät vaikuttamaan omalla toiminnallaan ja käytännöillään päiväkotiin leikkiympäristönä. Sinkkosen (1995, 216.) mukaan aikuisen tehtävä on luoda edellytykset leikille ja sen jälkeen vetäytyä katsomaan sivusta lasten omaehtoista leikkiä.

6.2 Muutokset leikeissä

”Vois sanoa, että tuota kyllähän tänä päivänä tietenki näkyy niinku tämä television ja näitten tietokonepelien ja tämmösten ja tv-ohjelmienki vaikutus, että on enemmän tämmösiä nopeatempoempia leikkejä. Ja ehkä ei välttämättä pysytä siinä leikissä, niin se ei ole niin hirveän pitkäkestosta, että se on aika tämmöstä niinku, miten mie sanoisin - semmosta räiskyvää. Eliikkä siellä on paljon niinkö voit kuvitella, niinkö lastenohjelmatki tänä päivänä, että siellä on paljon tämmöstä räiskyntää ja on ammuntaa ja säntäillään paikasta toiseen. Tuntuu, että se leikkikin on jo vähän semmosta ja äänekästä. On se sillain minusta muuttunut. Ja rajumpaa.” (Haastateltava 1.)

Edellä oleva kuvaus nykypäivän leikistä kiteyttää hyvin tulevat haastatteluni tulokset. Pyysin haastateltavia vertaamaan eri leikkimuotojen muutosta kymmenen vuoden takaiseen. Haastateltavat tekivät paljon vertauksia pidemmälle aikavälille, kymmenen vuoden takaisen sijaan, sillä useimpien mielestä suuria ja merkittäviä muutoksia ei ole kymmenessä vuodessa ehtinyt tapahtua. Kun verrataan lasten leikkiä vähintään kaksikymmentä vuotta taaksepäin, ovat muutokset erityisen näkyviä. Haastateltavat vertasivat leikkiä siis 10-30 vuoden takaisiin muistoihinsa. Leikin muutoksia oli myös vaikea hahmottaa, koska tiettyjä vuosia oli vaikea muistella ja erottaa toisistaan. Haastatteluista nousi kuitenkin monia yhteneviä asioita nykypäivän leikistä ja sen muutoksista.

Leikit ja lelut ovat modernisoituneet ja muuttuneet kehittyvän maailman mukana. Lapset elävät kokemaansa ja näkemäänsä, mikä näkyy myös tämän päivän leikeissä. Leikin aiheet ovat pysyneet samana, mutta erilaiset toiminnot ovat muuttuneet kehityksen mukana:

"[...] kauppaleikki sitä, että ei maksetakkaan rahalla, vaan kortilla ja sitten kaikki nää äänet ja liukuhihnat." (Haastateltava 4.)

Leikin idea on voinut pysyä samana, mutta leikkivälineet ovat vain kehittyneet ja vaihtuneet:

"Sitten paperinukkeleikit oli, niitä ei ole oikeastaan enää. Ne mun mielestä vastaa nykyään esimerkiksi barbeja ja tietokoneella olevia semmosia pukeutumisleikkejä, että sinnehän saa ostaa niitä vaatteita muka leikkirahalla ja näin sen tyyppistä kerättiin." (Haastateltava 4)

Nykyään lelut ja roolivaatteet tehdään alkuperäisen hahmon näköiseksi. Esimerkiksi Legoihin saa nykyään valmiita palokuntasettejä, kun ennen oli käytettävissä vain peruspalikat. Kotileikin ruoat ovat aidon näköisiä ja lelut muistuttavat televisiosarjan hahmoja.

"Vielä kymmenen vuottaki ehkä, niin ko oli vappu tämmöset juhlat, niin lapset oli puettu jonneki äitin vanhoihin mekkoihin ja tällai, että se oli kotoa tehtiin ne, että nyt on kaikki mahdolliset valmiiksi." (Haastateltava 2)

Haastatteluista paistoi huoli mielikuvituksen käytön vähenemisestä. Ennen leikkivälineet olivat yksinkertaisempia, mikä jätti sijaa mielikuvitukselle. Lasten mielikuvitus on rikasta, joten sitä tulisi harjoittaa ja kehittää.

"[...] ku aattelee käpyä, nyt on vanha esimerkki nää käpylehmät ja nämä ja sitten se yhtäkkiä saattaa olla mansikka siinä leikissä. Se, että se käy niinku muuttaa sitä, mitä se on siinä leikissä. Niin se on niinku annettu liian valmiina nytten näissä leluissa. Kaikki on liian oikean näköstä. Mansikka onki tehty ihan mansikan näköseks, että lapsi ei saa enää niinkö siirtää sitä, et se keksii jonku muun." (Haastateltava 4)

Tyttöjen nukke- ja kotileikit ovat vähentyneet vuosien aikana. Neljä haastateltavaa mainitsi nukke- ja kotileikkien muuttumisesta. Ennen kotileikeissä äiti hoiti vauvojaan ja laittoi ruokaa. Nykyään äitien elämä leikeissä vastaa modernisoitunutta yhteiskuntaamme:

"[...] nyt otetaan käsilaukku ja äitit käy asioilla ja äitit jättää lapset hoitoon ja sit ne käy asioilla ja sit ne hakee sen lapsen hoioista." (Haastateltava 2)

Tytöt leikkivät ja hoitavat uusia leluja, jolloin perinteiset vauvanuket ovat jääneet sivuun:

”Kyllähän enemmän tytöt leikki niinku nukeilla minun mielestä, elikkä ja ne nuket oli niinku niitä nukkeja. Nythän niitä variaatioita on niin paljon erilaisia, että on niitä Monsterinukkeja sun muita, että niinku että tämmönen perinteinen nukkeleikki on kyllä minusta muuttunut ja kotileikkikin. (Haastateltava 1)

”Se on jännä, että semmoset tosi perinteiset leikit, niin ne on niinkö, että se on oikeastaan sama, että millä; onko siinä Monster High -nuket tai onko niillä Pet Shopit, mutta sitte ne samat niinkö sisällöt, se sama mielikuvitus juttu siinä on, että aivan sama millä siinä leikittää, että ne oikeastaan pyssyy niinkö.” (haastateltava 2)

Haastateltavat 1 & 2 kokivat leikin muutokset hieman eri tavoin. Haastateltavan 1 mukaan perinteinen nukkeleikki on muuttunut lelujen myötä, kun haastateltava 2 mielestä leikin sisältö ei ole sinänsä kokenut suurempaa muutosta vuosien kuluessa; vain lelut ovat vaihtuneet.

Kotileikin suosion hiipumisen on nostanut esille esimerkiksi Kalliala (1999). Syyksi hän esittää esimerkiksi kotitaustoja, jotka ovat lapsilla nykyään erilaiset. Tällöin yhteisiä aineksia leikkiin on vaikea löytää. Lisäksi osa kuusivuotiaista tytöistä pitää nukkeleikkejä lapsellisena. Nykypäivänä kotileikkiin kuuluu ajan mukaan esimerkiksi vuorotyössä käyvä äiti. (Kalliala 1999, 114-115.)

Kaikki haastateltavat olivat havainneet median merkityksen ja vaikutuksen lapsen leikeissä. Erityisesti poikien leikkeihin sillä on ollut näkyvä vaikutus. Kuitenkin sukupuolesta riippumatta leikin sisällöt ja aiheet ovat tulleet yhä enenevässä määrin mediasta. Tyttöihin vaikuttivat enemmän televisio-ohjelmat, kun poikiin tietokonepelit. Pojat viettävät oletettavasti enemmän aikaa tyttöihin verrattuna tietokoneilla. Lapset toistavat leikeissään yhä uudelleen näkemäänsä, jolloin omaa mielikuvitusta ei tarvitse käyttää yhtä paljon.

”Tänä päivänä nuo tv-ohjelmat kyllä hyvin paljon vaikuttaa näihin leikkeihin, että näillä isoilla ainakin, että on ne Brazit ja mitä kaikkea Monster High:ta ja mitä, semmosiahan ne leikkii nytten.” (Haastateltava 1)

”Nykyään on tietokone ynnä muut pelit ovat vallanneet paljon leikkiajasta, ulkoilu on vähentynyt ja sitten vapaaleikki se sekoittuu nyt pelimaailman hahmoihin enemmän kuin ennen. Elikkä se aihe tulee paljon sieltä. Tietenki riippuu lapsista, mutta nykyään lapset pelaa aika paljon, niin se tulee sieltä ja ne puhutteleeki

toisiaan niillä nimillä ja kertovat minkälaisia aseita esimerkiksi on, et lapset pelaa just tällöisiä taistelupelejä.” (Haastateltava 4)

Mannerheimin lastensuojeluliitto (2014) kokee television ja pelien tuomat leikit yksipuolisiksi, sillä ne eivät jätä tilaa mielikuvitukselle sekä niiden sisältämän väkivallan takia. Tätä mieltä olivat myös suurin osa haastateltavista. Toisaalta myös korostettiin sitä, että media ja esimerkiksi erilaiset opetusohjelmat ja –pelit ovat loistavia välineitä rajoitetusti käytettynä.

Poikien taistelupelien pelaaminen vaikuttaa osaltaan poikien suosiossa oleviin sotaleikkeihin. Jokainen haastateltava mainitsi haastattelussa pyssy- tai sotaleikit, mutta niihin suhtautuminen vaihteli. Hyvän ja pahan vastakkainasettelu ovat olleet perinteisiä aiheita lasten leikeissä. Ennen leikittiin esimerkiksi enemmän intiaaneja, kun nyt aiheet tulevat enemmän sota-aiheisista peleistä. Sota ja pyssyleikit ovat olleet pinnalla poikien keskuudessa aina, mutta joidenkin haastateltavien mielestä ne ovat vahvistuneet entisestään. Leikit ovat myös rajumpia ja äänekkäämpiä.

”[...] nämähän kestäis vaikka kuinka kauan, jos ne sais jatkaa sitä sotaleikkiä, että seki kertoo siitä, että ne näkevät sitä niin paljon mistä tahansa. Aikusten puheessa, televisiosta, sieltä ne tulevat, vaikka me ei eletä niinku esimerkiksi sota-aikaa, vaan jostaki se vaan tulee se hyvis ja pahis, sehän on niinku ihan selkee aina elämään kuuluva juttu.” (Haastateltava 4)

Päiväkodista riippuen sotaleikkeihin suhtauduttiin vaihtelevasti; jotkut päiväkodit tai ohjaajat kieltävät ne kokonaan ja toiset pitävät niitä luonnollisina.

”Nyt on paljon ampumisjuttuja, että ne tosin saavat legoistaki rakennettua pys-syn tai sitten lapioki voipi olla pyssy, mutta meillä täällä päiväkodissa, niin meillä ei saa rakentaa pyssyjä [...] Mie en tiä miksi tämä pyssyleikki on kuitenkin niin se on, voipi sanoa, että se on päivittäin, että pittää kieltää.” (Haastateltava 5)

”Nää keppileikit nimenomaan pojille aika tärkeitä, että monesti puhutaan, että pojat ei sais leikkiä pyssyleikkejä kepeillä ja mä oon eri mieltä, että ne kuuluu poikien elämään ja niistä voidaan tehdä semmoset säännöt, että ei niinku voi vahingoittaa toista. Mutta ne kyllä pystyy.” (Haastateltava 3)

Bergström (1997) käsitteli myös kirjassaan mustia ja valkoisia leikkejä, joita lasten tulisi saada leikkiä vapaasti. Leikit voivat sisältää myös negatiivisia asioita, kuten so-
taa ja tappamista. Lapsen kehitykselle on hyväksi, että he saavat leikkiä erilaisia leik-
kejä, joita aikuisten ei tarvitsekaan ymmärtää. Toisaalta haastateltava 5 kertoi erityi-
sesti poikien leikkien menevän usein liian rajuiksi ja väkivaltaisiksi, jolloin leikkiä tulee

rajoittaa. Jos pojat leikkivät pelkästään mediavaikutteisia sotaleikkejä, voivat leikit myös jäädä liian yksipuolisiksi. Keltikangas-Järvisen (2010) mukaan päiväkodin liian suuret lapsiryhmät edesauttavat lasten aggressiivisia leikkejä, mikä ei olisi pienemässä ryhmässä välttämättä tyypillistä. Päiväkotiympäristössä tarvitaan siis runsaasti aikuisen ohjausta leikkien onnistumiseksi.

Kaikki haastateltavat sanoivat, että lapsen leikkitaidot vaihtelevat suuresti lapsesta riippuen. Edelleen on taitavia leikkijöitä, mutta myös niitä, jotka tarvitsevat paljon tukea leikeissään. Mannerheimin lastensuojeluliitto (2014) kertoo sivuillaan, että lapset eivät osaa aina leikkiä. Tällöin he riehuvat, käyvät ylikierroksilla, eivätkä keskity. Yksi haastateltava kuvaa leikkitaitojen muutosta näin:

”...Ne ei ossaa oikein leikkiä sillä lailla, niinku ennen on leikitty, eikä barbeillaki, mutta se on vain sitä, että ne saatethan pistää vain ne ponikki tähän riivviin lattialle ja saatetaan kävelyttää jonku matkaa ja sitten niillä hypithän pöyälä ja hypithän tuolila, selkänojila ja missä keksittääänki, nii ei se ole semmosta. [...] ja tosin tuo kotileikkiki, niin se ei ole semmosta vauvanhoitoa, ko ne vain hajottaa, ne saattaa istua lattialla ja hajottaa lelut ja sillä selvä. Että ei se ole semmosta että laitethan ruokaa ja nyt tässä on tämmönen tila ja .. ei se ole semmosta.”
(Haastateltava 5)

Toisaalta sama haastateltava lisää, että leikki on kehittynyt vuoden aikana:

”Kyllä ne nyt, olen kuunnellu, että tyttäret, että ”tämä on äiti poni”, että sieltäki kyllä tulee näitä leikkiä sitte ja sitten tuollaki, ku meillä on se barbi tila tuonne ylös laitettu niin kyllä siellä on isä barbi ja äiti barbi ja että sielläki on vähän niinku tullu sitä leikkiä jo sillä erilailla, mitä voipi ehkä sanoa, että vuosi sitte.”
(Haastateltava 5)

Myös leikkien rajuus, lelujen ja leikin hajottaminen tulivat haastatteluissa esille. Haastateltava 3 pohtii, johtuuko ilmiö yltäkylläisyydestä.

”[...] että ne ei ole enää ne autoleikkiki.. Ne on semmosta niinkö semmosta heittelemistä, seihnään ajoa, että se ei ole semmosta niinkö ennen on ollu, että niillä on tosishan leikitty ja sitten tosin nukkejaki on hoiettu ja oltu kotia ja äitiä ja niin päin pois, niin nyt siellä pyöritetään nukkeja tuolla niinkö meän niin sanotussa tuossa pikkukeittiössä niin sen näkkee että.. Ja sitten ne vain hajottaa, että ei sillä lailla ossaa tämän päivän lapset leikkiä, että se on niinku tässä muuttunu paljon paljon.” (Haastateltava 5)

”[...]on niin paljon sitä tavaraa ja sitä värkkiä, että lapsikaan oikein tiä miten suhtautua siihen, että mennä vähän niinkö hämilleenki ja sitten tavallaan se leikissä ei ole, niinku arvosteta niitä leikkivälineitä, että ne voi niinku rikkoaki niitä sun muuta, että en mä mistään muusta ymmärrä.. Että onko se sitten tämä yltäkylläisyys ja kaikki tämmönen.” (Haastateltava 3)

Merkittävin asia, mikä nousi esille jokaisessa haastattelussa, oli lasten lyhytjänteisyys ja pitkäkestoisen leikin katoaminen. Lisäksi leikkien rajuus, jatkuva ”äksöni” ja äänekkyys olivat uusia muutoksia. Lapset aloittavat leikkimisen tietyillä leluilla, mutta huomavatkin pian jotain mielenkiintoisempaa ja vanha leikki jää pian, kun uusi alkaa. Leikki voi muuttua myös yhtäkkiä radikaalisti, kun vertaa aikaisempiin vuosiin. Alussa alkanut rauhallinen leikki muuttuu rajuksi sotaleikiksi.

Kolme haastateltavaa uskoi pitkäkestoisen leikin toteutuvan hyvin ulkona. Kaksi mainitsi metsän ja yksi päiväkodin piha-alueen:

”[...]mä olen huomannu, että sillon ko ollaan siinä omalla niin sanotulla pihalla, mikä on rakennettu meitä varten uusi pieni piha siinä, niin koulun takana on sitten se liikunnallinen piha, missä on muutaki tämmöstä pelikaukaloa ja tämmösiä kiipeilyjuttuja paremmin, niin ne on paljon aggressiivisempia ne leikit siinä rajataussa, rakennetussa ympäristössä, ku metsässä. Siellä palaa niinku rauha ihan, ku sä meet sinne metsäään. Hetken aikaa, kun ne vähän kiristellee hampaita siinä ja sen jälkeen alkaa aivan loistava pitkäkestonen hyvä leikki ja se luonto sen tekkee. Sitä ei mikään muu, ei lapset, eikä taitavat kirvesmiehet osaa tehdä niin hienoja leikkivälineitä, ku mettässä on. Se atmosfääri, ympäristö siellä sitte on vielä sellanen, että se lapsi voi hyvin siellä.” (Haastateltava 3)

” kaikista vappaiten ne varmaan leikkii tuolla meillä pihalla[...] siellä ulkona ne ei tuu sanomaan, että mulla ei oo mittään tekemistä. [...] Että sisällä se on enemmän sitte semmosta ohjattua, ko sisällä on kuiteski enemmän sitte nuita sääntöjä, että ei saa juosta, ei voi samalla lailla hyppiä ja riehua, kun taas sitten ulkona saahaan niinkö mennä mielin määrin, vaikka sielläkin on sääntöjä.” (Haastateltava 2)

Ulkona lapset saavat olla vapaammin, eikä aikuinen ole jatkuvasti vieressä antamassa ohjeita. Lapsia eivät rajoita ulkona yhtä paljon tietyt säännöt tai ahtaat tilat; ulkona voi juosta ja jopa riehua. Metsä tarjoaa aisteille moninaisia virikkeitä tuoksuineen, äänineen ja ilmiöineen. Lapset voivat käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan luonnosta löytyvillä leikkivälineillä. Koska leikkivälineet löytyvät metsästä, antaa se lapsille tasa-arvoisen leikkiympäristön. Eriarvoisuus on kasvanut perheissä, jolloin toisilla lapsilla on paljon uusia leluja, kun toisilla ei ole mitään. Myös Lumme (2014) kirjoittaa Yle uutisissa lasten joutumisesta eriarvoiseen asemaan kilpavarusteltujen lelujen takia päiväkodissa.

Helenius & Lummelahti (2013) kirjoittavat, että luonto ympäristöineen antaa hyvät edellytykset luovuudelle, ajatuksille sekä toiminnalle. Fröbel jo 1800-luvun alussa oli sitä mieltä, että vapaus luo myös vaaratilanteita. Lapsi selviää tulevaisuudesta paremmin ja turvallisemmin, kun hän on ensin oppinut tuntemaan itsensä sekä ympäristönsä seikkailuissaan, verrattuna valvottuihin ja jatkuvasti varoteltuihin, jotka eivät hallitse voimiaan tai kykyjään. Lapset saavat omakohtaisista kokemuksistaan käsitksen elämästä. On merkityksellistä huomata, millaisia sisältöjä lapsi seuraa, mutta voi olla vielä merkityksellisempää se, mitä lapsi menettää, jos päivittäinen omaehtoinen ulkoilu ja juokseminen eivät toteudu. (Helenius & Lummelahti 2013, 43-45)

6.3 Ohjauksen merkitys

Ohjauksessa on korostunut vuosien myötä lapsilähtöisyys. Kaikki haastateltavat nostivat haastattelussa esille pitkäkestoisen leikin katoamisen, johon olisi puututtava. Kolme haastateltavaa mainitsi, että ohjaajien on täytynyt muuttaa iskostettuja ajatusmalleja ja muuttaa päiväkodin käytäntöjä lapsilähtöiseksi, jotta pitkäkestoisen leikin mahdollisuudet lisääntyisivät.

”Oikein olennainen muutos on tämmönen lapsilähtöisyys, se on lisääntynyt ja sitte annetaan rauha leikkiä loppuun ja siihen kannustetaan, että ei niinku sanota ”no niin nytten”, vaan sanotaan, että ”hetken päästä lähetään ulos tai hetken päästä aletaan syömään” ja sitten, että ne saa jäädä ne leikit, että nyt on niinku seki semmonen tärkeä juttu, että niitä ei tartte aina kerätä pois, jos ne on vaikka just saanu jonku ihanan rakennelman niin se voi jatkua.” (Haastateltava 4)

”[...] meillä ois niinkö päämääränä, et lapset saatas leikkimään semmosta pitkäkestosta leikkiä ja se leikki ei niinkö katkeais, että ku päiväkodissaki on tietty se arkirutiini, mitä mennään; me mennään tiettyyn aikaan pihalle, me syyään, niin meilläki on vähän niinku silleen iskostettu, että no niin, ulkona pittää käyä siihen ja siihen aikaan, et sitte meki ollaan yritetty alkaa sitä omaa päätä niinkö koulutetaan taas, että esimerkiksi se, että jos lapsella on tosi hyvät leikit ja pittää mennä niinku aamu-ulkoilulle, mutta jos oikeasti on sisällä niin hyvät leikit, niin eikö sitä ulkoilua vois jättää ja toiset saa leikkiä sen leikin loppu, että se ei aina keskeydy se leikki.” (Haastateltava 2)

Ohjaajat antavat lapsille enemmän aikaa leikin päättämiseen, leikkiä kunnioittaen. Lisäksi on joustettu päiväkodin rutiineista ja muutettu käytäntöjä, ettei leikki katkeaisi. Leikkiä myös ohjataan enemmän pitkäkestoisen leikin takaamiseksi.

”Ennen ei oo, ko lapset on ollu pitkäjänteisempiä, niin sitä leikkiä on tarvinnu vähemmän ohjata. Sinun ei oo tarvinnu ohjata niitä lapsia, että miten leikitään, miten leikissä pysytään tarpeeksi kauan.[...] että mielummin niinku kulkis pisteestä toiseen, että mie vähän kokkeilen kaikkea, ettei jakseta sitä, että ku mie oon valinnu nyt tämän leegon, että mie niinku pysysin tässä yhdessä leikissä, niin sitten siinä tarvii sitä aikusta [...] Jettä se lapsi tarttee hirveän semmosta tukea, että se pysys se mielenkiinto siinä yhdessä, eikä sitä lähetä niinku haahuilemaan ja kokkeileen kaikkea kivvaa. (Haastateltava 2)

Ulkoleikeissä ei haastattelujen perusteella ole tapahtunut selkeää ja yhtenäistä muutosta; jonkun mielestä ulkoilu on vähentynyt ja leikit muuttuneet, kun taas toinen ei huomannut minkäänlaista muutosta entiseen. Ulkoleikin miljöö ei ole suuremmin muuttunut vuosien kuluessa, vaan sieltä löytyvät edelleen perinteiset keinut, leikkimökit sekä hiekkalaatikot. Mediasta tulevat leikkiaiheen jatkuvat myös ulkona. Toisaalta perinneleikkien katoaminen oli havaittu kolmessa haastattelussa. Haastateltavat yrittivät vaalia perinnettä omalla esimerkillään, leikkejä opettamalla tai leluja hankkimalla.

”..sitten tämmöset niinkö samat jutut tapahtuu siellä ulkonaki, että ne leikkii näitä hahmoja ja ne ottaa kiinni ja ne on mitä milloin. Ne on joskus tähtiensota hahmoja, ihan näitä ja elokuvista mitä tulee, että se ulkoleikitki niin ne ei oo samalla tavalla nämä hyppynaru ja nämä hyppely niinkö se ruutuhyppely. Sitä mä en nää enää vaikka kuinka niinku alottas, niin se on niille niin uutta et sitä perinnettä pitä ja pitää vaalia[...] Kyllä ne saa äkkiä mukkaan, ku ottaa pallon, et se on tärkeä, mut jos ne itekseen leikkii ulkona niin se harvoin on. Aikasemmin ne haki kaikkea twisti naruja, näitä kuminauhoja omaehtoisesti, omalotteisesti lähtivät sitä tekemään.” (Haastateltava 4)

Ohjaajien tehtävänä on luoda päiväkodissa tietyt leikkiympäristöt, jotka houkuttelevat lapsia leikkimään. Vuosien saatossa ovat tietyt suosikki ympäristöt pitäneet pintansa. Niitä ovat kotileikki, kauppaleikki, legoleikki, roolivaateleikki sekä barbie leikki.

”Kyllähän nyt ihan perinteisesti, kato täällähän päiväkodissa on kuitenkin sillai, ku me aikuisethan niinku pyritään luomaan niitä leikkiympäristöjä erilaisia, että on sitä kotileikkiä ja on sitä roolileikki eri semmosia juttuja, niinku kampaamoja ja kauppaleikkejä tämmösiä. Että kyllähän net tietenki pyritään pitämään niinkö suht sillai että lapsilla on niihin mahdollisuus ja että ne on houkuttelevia ja sitten tietenki aikuinenhan on niissä mukana ohjaamassa.” (Haastateltava 1)

Kaikki haastateltavat pitävät leikkiä tärkeimpänä asiana päiväohjelmassa, jolloin leikille on varattu paljon aikaa. Ohjaustuokiot vievät vain pienen osan päivästä.

"[...] kyllä meillä mahdollisimman paljon sitä leikkiaikaa, että se on hyvin pieni osa sitten sitä ohjattua päivän aikana, että meillä on aamusta se aamupiiri ja siitä sitten lähetään ja jakaannutaan leikkihin tai toisinpäin. (Haastateltava 1)

Haastateltavat olivat huolissaan leikin arvostuksesta sekä leikkiajan vähenemisestä lapsen arjessa, niin kotona kuin koulussa. Leikiltä vievät aikaa opiskelu sekä harrastukset.

"No on vielä tässä päiväkotiiässä, ku ollaan täällä päiväkodissa, varmaankin. Ja me pidetään sitä tosi tärkeänä totta kai täällä. Mutta sitten niinku monesti miettii, ku lähtee tuonne koulumaailmaan, että miten sitä siellä sitten." (Haastateltava 1)

"[...]Jelämä on liian kiireistä eikä leikkiä arvosteta tarpeeksi siis niinku esimerkiksi yleisesti aikusten maailmassa, että sitten ajatellaan, että se on paljon parempi on niinkö harrastaa ja se on saanu sitte niinkö jo yliarvostettuja merkityksiä ihan pienille lapsille niinku alle kouluikäisille, että totta kai harrastukset on ihania ja tärkeitä ja hyviä, mutta sitä ei sais tehdä niinkö sillai arvottamalla, että leikki ei oo.. Ku joskushan sanotaan, että tähän vain leikitte, mutta sillon paljastaaki, ettei tiiä kuinka tärkeitä se leikki on, ku sanotaan näin. Että harrastuksehan on ilman muuta hyviä, mutta nyt jos puhutaan tämmösistä pienistä niin kyllä niillä on se leikki vielä parempi." (Haastateltava 4)

Mitä nuoremasta lapsesta on kysymys, sitä enemmän ohjaajan tukea tarvitaan leikeissä. Ohjaajien mukaan olennainen tehtävä päiväkodissa on valvoa lasten leikkejä. Osalla lapsista on heikommat leikkitaidot, jolloin ohjaajan tuki on tärkeää leikin sujumisen kannalta. Myös ennalta puuttuminen esimerkiksi ryhmiä jakaessa auttaa lapsia keskinäisissä leikeissä. Jokaisen lapsen on saatava päivän aikana leikkikokemuksia. Erityisesti tytöt leikkivät mielellään kaksin, jolloin kolmannen mukaan saaminen voi olla haastavaa. Lisäksi työntekijöiden on seurattava aikaansa lasten ohjelmien ja peilien suhteen, jolloin he tietävät lasten leikkikuvioista enemmän, eikä joku lapsi saa esimerkiksi aina huonoa roolia.

6.4 Leikin sisältämät merkitykset

Lapset leikkivät näkemäänsä ja kokemaansa, jolloin aiheet tulevat ympäristöstään. Ennen leikittiin maanviljelijöitä, kun nykyään työssäkäyviä vanhempia. Lapset voivat leikeissään käsitellä esimerkiksi koti-ikävänsä. Nykyään lapset toistavat enemmän leikeissään mediasta tulevia aiheita.

Lapsen erilaiset perhemallit ja niissä tapahtuvat muutokset ilmenevät leikissä. Erotilanteissa lasten leikit käsittelevät asiaa. Joskus taitava leikkijä voi muuttua perhe-elämän ongelmien takia rauhattomaksi leikeissään. Jotkut perhemallit voivat kuulos-
taa päiväkotihenkilöstöstä haastavilta, kun lapselle asia on normaalia arkea.

”että ennen on joku ollu tosi hyvä leikkijä ja ei oo kyllä tuota pahemmin niinkö hermostunu, jos joku ei meekkään hänen pillin mukkaan, niin sit saattaaki olla ki, että pettymyksensietokyky tipahtaa yhtäkkiä aivan nollaan ja itku tulee herkästä leikissä, että ne ei jaksakkaan sillai samalla lailla[...], jos on niinku lapsella jotaki huolia tai tällai, jos se aattelee, niin sitte se saattais rajumpia leikkejä leikkiä. (Haastateltava 2)

”[...] leikin aikana tulle vaikkapa tämmönen, että mulla on viisi mummoa.[...] niin kyllä ne perhe-elämän muutoksen näkyy, joskus surullisesti ja joskus taas ihan sillä tavalla, että itekki huojentuu, että kuinka sopeutumiskykyisiä lapset onkaan ja et ne voivat olla onnellisia ja ilosia ja kaikesta huolimatta vaikka aikuisen silmissä saattais näyttää surulliseslta se tilanne, niin sitte kuitenkin, ku kattoo sitä lasta ja miten hän leikkii..” (Haastateltava 4)

”[...] ehkä siinä sietämisnäkökulmassa se näkyy enemmän ja joskus maanantait on ollu, ku eri osotteessa oltu, joilleki lapsille tuota semmosia haastavia ja sitten siinä he eivät niinku oo... ovat vähän niinku ajattelemattomampia sillon, mutta ku tiistai-keskiviikko koittaa niin alkaa taas tassautuun loppuaika. [...]Ja sitten semmonen lyhytjäteisenä toimintana ja ajattelemattomuuksia.” (Haastateltava 3)

6.5 Ajankohtaiset asiat leikissä

Koska jokaisesta haastatteluista nousi esiin lasten lyhytjäteisyys ja pitkäkestoisen leikin hupeneminen, pyysin haastatteliijoita pohtimaan ilmiön syytä. Haastateltavat nostivat esille median, pelit ja televisio-ohjelmat.

*”..ku niissä on sitä vilinää ja semmosta liikaa niinkö informaatiota, liikaa tapah-
tuu ja sitten puhutaan ihan erikoisella äänellä, että ne on siis semmosia räähky-
misiä niin se on yks mitä oon miettiny, että se voi olla, että se ei oo niin pitkä-
jänteistä, että lapset on semmosia.” (Haastateltava 4)*

Lasten arki on koko ajan virikkeitten täyttämää; nuoresta iästään huolimatta usealla lapsella on omat tietokoneet, kännykät ja tabletit, jolloin pelaaminen ja lastenohjelmien katseleminen missä tahansa on mahdollista. Päiväkodeissa lapset eivät saa käyttää omia laitteitaan päivän aikana. Helsingin Sanomat (2014) kertoo esimerkiksi lelu-
jen myynnin hiipuneen, sillä lapset pelaavat ja leikkivät nykyään enemmän tableteilla

ja tietokoneilla (Valtavaara & Juntunen, 2014). Kolme haastateltavaa uskoi, että televisio ja tietokone toimivat helppona lapsen viihdyttäjän ja vahtina. Ennen lapset käskettiin ulos, jos leikit menivät liian villeiksi, kun taas nykyään laitetaan elokuva pyörimään. Yksi haastateltava myös mainitsi, että lapset saattavat kertoa viettävänsä koko viikonlopun pelaten. Haastateltavat peräänkuuluttavat vanhempien vastuuta, jolloin peliaikaa tulisi rajoittaa.

Toinen merkittävä esiin noussut syy, jonka jokainen haastatteleva mainitsi, on elämän hektisyys tai jopa vanhempien oma lyhytjänteisyys. Elämä on kiireistä ja aikataulutetussa arjessa ollaan menossa jatkuvasti jonnekin. Tällöin pitkäkestoiselle leikille ei ole aikaa. Arki täyttyy liiaksi erilaisista aikatauluista, suunnitelmista, harrastuksista ja tekemisistä, jolloin lapselle ei jää aikaa esimerkiksi pitkästyä. Yksi haastateltava mietti, että vanhempien voi olla vaikea sietää myös koti-arkea, mitä pieni lapsi tarvitsee. Hän myös pohti, että vanhemmat eivät uskalla antaa lapsensa pitkästyä, vaan keksivät jatkuvasti virikkeitä. Taloussanomien (2008) artikkelissa lastenpsykiatri Jari Sinkkonen on samoilla linjoilla. Lapselle ei tarvitse antaa jatkuvasti virikkeitä, sillä tylsistyminen antaa tilaa luovuudelle, mikä on tärkeää.

Edellä olevat vastaukset sain kysymällä suoraan: ”mistä lasten lyhytjänteisyys, rauhattomuus tai pitkäkestoisen leikin väheneminen johtuu”. Muissa haastattelun kysymyksissä sain myös muita syitä lasten lyhytjänteisyydelle. Kaksi haastateltavaa oli huomannut ongelmallisten perhetilanteiden yhteydessä, kuten erotilanteissa lasten lyhytjänteisyyden ja rauhattomuuden kasvavan sekä keskittymiskyvyn huonontuvan.

Yksi haastateltavista nosti esille, että lapset leikkivät pitkäkestoisemmin perhepäivähoidossa, kuin päiväkodissa. Perhepäivähoidossa on pysyvä pieni ryhmä sekä samat leikkikaverit, mikä luo otolliset olosuhteen pitkäkestoiselle leikille. Haastateltavan mukaan paras paikka lapsen kasvuympäristönä ja leikin kannalta olisi yleensä kuitenkin koti, kun kyseessä on pieni päiväkotikäinen lapsi.

Kolme haastateltavaa mainitsi, että päiväkodin vanhat käytännöt eli liian aikataulutettu arki on myös katkaissut lasten leikkejä. Usein aikatauluihin vaikuttaa esimerkiksi ruokailu ja siivous, joten aikatauluista poikkeaminen voi tuottaa haasteita.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastateltavien joukko oli suhteellisen heterogeeninen, joten koulutustaustan, työpaikan, iän tai työkokemuksen vaikutuksia näkemyksiin ei tässä tutkimuksessa voi arvioida pätevästi. Lisäksi vuoropäiväkodin ja tavallisen päiväkodin leikin eroja ei voi arvioida näin pienessä otoksessa. Voidaan kuitenkin olettaa, että vuoropäiväkodin erilaiset käytännöt vaikuttavat leikkiin hieman toisella tavalla, koska leikkikavereissa ja ryhmänohjaajissa esiintyy suurta vaihtelevuutta.

Torniossa toteutetun teemahaastattelun tulokset ovat linjassa aiempien tutkimustulosten kanssa. Näin olleen tutkimusta voidaan pitää pätevänä. Leikissä tapahtuneet muutokset ovat oletettavasti valtakunnallisia, joten samoja tutkimuksessa esille nousseita ilmiöitä voi havaita myös muissa kunnissa. Tulee kuitenkin huomioida, että asuinalueen sijainnilla sekä kunnan koolla voi olla vaikutuksia lasten leikkeihin.

Lasten leikki on muuttunut kymmenen ja erityisesti kahdenkymmenen vuoden aikana. Leikin sisällöt tulevat paljolti mediasta; televisio-ohjelmista ja peleistä. Lapset viettävät paljon aikaa tablettien, television ja tietokoneiden ääressä. Jos lapset viettävät suurimman osan ajastaan median parissa ilman rajoituksia, voidaan olettaa, että mediasta on muotoutunut uusi merkittävä kasvattaja vanhempien ja päiväkotihenkilöstön rinnalle.

Mielestäni tämän tutkimuksen merkittävin tulos oli se, että jokainen haastateltava nosti esille pitkäkestoisen leikin katoamisen sekä lasten lyhytjänteisyyden. Myös leikkien rajuus sekä kova äänenkäyttö mainittiin. Syitä ilmiöille etsittiin esimerkiksi mediasta, liian aikataulutetusta arjesta, hektisestä elämästä sekä perheen ongelmista. Voidaan myös miettiä, koskeeko lyhytjänteisyys ainoastaan lapsia vai onko se myös nyky-yhteiskunnassa aikuisten ongelma.

Haastateltavien joukko valittiin päiväkotihenkilöstöstä, koska he ovat voineet seurata läheltä leikin muutoksia. Toisaalta vain yksi haastateltava esitti hieman kritiikkiä päiväkotiympäristölle, jolla voi olla esimerkiksi Keltikangas-Järvisen (2010) mukaan hei-

kentävä vaikutus lasten leikeille. Voidaan siis pohtia, onko omaa työympäristöä vaikea arvioida kriittisesti.

Leikki on luontaista jokaiselle lapselle. Lapsi nauttii leikistä ja oppii siitä elintärkeitä taitoja. Leikin arvoa on vaikea mitata, joten jotkut vanhemmat ovat pitäneet sitä ajanhukkana. Lapsesta halutaan kasvattaa yhteiskuntakelpoinen kansalainen, joka pärjää tulevaisuudessa. Vanhemmat haluavat tietää, mitä osa-alueita leikki kehittää ja näin tehostaa oppimista ohjatussa toiminnassa. Se ei kuitenkaan koskaan korvaa lapsen omaehtoista ja vapaata leikkiä. Yritämme ymmärtää leikkiä juuri pedagogisoimalla sitä. Leikki on paljon enemmän, kuin tiedämme. Siksi olisi tärkeää, että sille jää aikaa. Leikkiä uhkaavat sen arvotuksen puute, sille jätetty vähäinen aika, harrastukset, koulut, media ja sen pedagogisoituminen jo päiväkodissa.

Kasvattajat saavat runsaasti tietoa erilaisista kasvatuskäytännöistä. Osa voi olla ristiriitaista, kuten tulisiko lasten keskinäisiin riitoihin puuttua. Todettiin, että lasten on hyvä selvittää keskinäisiä riitojaan itsenäisesti, mutta jos ympäristönä on päiväkotitoi, tilanne on päinvastainen.

Tornion päiväkodin työntekijät pitävät leikkiä suuressa arvossa, jolloin sille annetaan paljon aikaa päivästä. Ohjaajat seuraavat lasten leikkejä niitä tarvittaessa ohjaillen tai itse mukaan menen. Päiväkotihenkilöstö huomaa ensimmäisenä lasten elämän muutokset ja he pyrkivät vastaamaan toiminnallaan niihin. Päiväkodeissa noudatettava pienryhmätoiminta sekä pysyvä ohjaaja ovat mielekkäitä toimintamalleja päiväkotilapselle. Työntekijät ovat muuttaneet omia iskostuneita ohjauskäytäntöjään, jolloin toiminta on erityisen lapsilähtöistä. Kun päiväkodeissa lisättäisiin vielä ulkona leikkimistä sekä erityisesti metsässä oloa, tarjoaisi päiväkotitoi haastattelujen perusteella mahdollisimman ihanteellisen ympäristön käytäntöineen lapsen pitkäkestoisen leikin säilymiselle.

Haastattelujen ja teorian perusteella leikillä on tärkeä ja keskeinen merkitys lapsuudessa ja ihmisen kehityksessä. Perinteinen leikki on kuitenkin vähentynyt, mikä herättää huolta. Jukka Laajarinne (2011, 11) kirjoittaa, että useat kasvatusta käsittelevät oppaat uskovat nuorten olevan retuperällä. Viitaten Keijo Tahkokallion *Mitä tehdä levottomille lapsille*-kirjaan, tätä päivittelyä on tapahtunut jo antiikin ajoilta asti. Kuitenkin näistä nuorista on näyttänyt kasvavan yhteiskuntakelpoisia ihmisiä. Tulisiko

kasvattajien siis olla huolissaan leikin muutoksista sekä median lisääntymisestä vai onko se turhaa? Miksi pitkäkestoisen leikin säilyttäminen on tärkeää ja onko mediamaailmaan siirtyneistä leikeistä haittaa? Leikki elää yhteiskunnan muutosten mukana ja kuten haastatteluissa todettiin, myös aikuisten elämä on hektistä. Tietokoneet ovat nykyään tärkeitä länsimaisen ihmisen arjessa, niin työssä kuin vapaa-ajalla. Leikin avulla lapsi ymmärtää maailmaa ja sopeutuu kulttuuriinsa ja yhteiskuntaan. Nykyaajan leikki valmentaa lasta tämän päivän tarvittaviin taitoihin. Tulisiko meidän lopettaa puheet lasten "turmeltumisesta" ja siirtää katseemme aikuisiin sekä yhteiskuntaamme, johon lapset yrittävät leikin kautta sopeutua?

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Bergström, Matti 1997. Mustat ja valkeat leikit. Juva: WSOY.

Hakkarainen, Pentti 2008. Leikki ja leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa

Helenius, Aili (toim.) & Korhonen, Riitta (toim.) Pedagogiikan palikat – Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY, 99-100.

Harper, Scott 2009. Lost Adventures of Childhood. (televisio elokuva.) Kanada: Sunday Night Entertainment.

Helenius, Aili 2004. Leikin syntymäsiijoilla. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 14-20.

Helenius, Aili & Lummelahti, Leena 2013. Leikin käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Hellström, Martti 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. Juva: PS-kustannus.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimus-haastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Häkä, Arja, Kuokkanen, Helena & Virolainen, Arja (toim.) 2006. Lapsen parhaaksi – Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita.

Jokivarren päivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2014.

Järventausta, Hanna, Moisala, Markku & Toivakka, Sari 1999. Tutkimalla oppii – tutkimusenteko-opas. Porvoo: WSOY

Kalliala, Marjatta 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä - Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WSOY

Kivirannan alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2010.

Korhonen, Riitta 2006. Varhainen tuki lapsen kasvu- ja oppimisprosessissa. Teoksessa Häkkä, Arja, Kuokkanen, Helena & Virolainen, Arja (toim.) Lapsen parhaaksi – Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita, 193, 197.

Kronqvist, Eeva-Liisa & Pulkkinen, Minna-Leena 2007. Kehityopsykologia: matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.

Kuokkanen Helena 2006. Varhaiskasvatus. Teoksessa Häkkä, Arja, Kuokkanen, Helena & Virolainen, Arja (toim.) Lapsen parhaaksi – Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita, 26-31.

Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.

Laajarinne, Jukka 2011. Leikkiminen kielletty! Keuruu: ATENA.

Laki ja asetus päivähoidosta 1973. Finlex. Viitattu 28.7.2014

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730036>

Lehtinen, Anja-Riitta 2009. Lasten toiminta, toimintaresurssit ja toimijuus päiväkotiympäristössä. Teoksessa Alanen, Leena & Karila Kirsti (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 106,109.

Lumme, Hanna 2014. Yle uutiset. Itkua, raivareita ja kilpavarustelua – lasten omat lelut lietsovat kateutta päiväkodeissa. Viitattu 1.8.2014.

http://yle.fi/uutiset/itkua_raivareita_ja_kilpavarustelua__lasten_omat_lelut_lietsovat_kateutta_paivakodeissa/7221046

Mannerheimin lastensuojeluliitto, vanhempainnetti 2014. Leikin merkitys lapselle. Viitattu 4.7.2014

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/leikin_merkitys_lapselle/

Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Pedatieto.

Pleshette Murphy, Ann 2010. Lastenleikkiä – Kuinka kasvatat fiksuja, terveitä ja huomaavaisia lapsia syntymästä 12-vuotiaaksi. Kiina: SCHILDTS.

Putaan vuoropäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2008.

Rautanen, Marianne 2009. Ystävyyden alkeet. Vauva. Viitattu 4.7.2014
http://www.vauva.fi/artikkeli/vauva_ja_taapero/kasvu_ja_kehitys/ystavyyden_alkeet

Riihelä, Monika 2004. Elämä on ehkä sittenkin vain leikkiä! Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY,

Rutanen Niina 2009. Mitä on vapaa leikki? Teoksessa Alanen, Leena & Karila Kirsti (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 210-211.

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus 2014. Viitattu 23.8.2014
www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/mina-ja-kulttuuri/tasa-arvo-on-perusoikeus/

Tornion kaupunki, Isopalonpäiväkoti 2014. Viitattu 22.8.2014
www.tornio.fi/index.php?p=Muruset_2

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Sinkkonen, Jari 2009. Lapsen kanssa –hyvinä ja pahoina päivinä. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.

Sosiaaliportti 2014. Varhaiskasvatus ja päivähoito. Viitattu 28.7.2014

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/

Syrjäläinen, Eija, Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere:Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014. Vasu-asiakirja. Viitattu 4.7.2014.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/varhaiskasvatus/linjaavat/vasu-asiakirja

Tilastokeskus – virtual statistics 2014. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Viitattu 30.7.2014 <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/07/>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Valtavaara, Marjo & Juntunen, Esa 2014. Helsingin Sanomat. Perinteisten lelujen myynti hiipuu. Viitattu 1.8.2014

<http://www.hs.fi/kotimaa/Perinteisten+lelujen+myynti+hiipuu+/a1392525943262>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet Viitattu 4.7.2014.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Vehkalahti, Reetta & Urho, Tuomas 2013. Leikki on Totta! – Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten keskus.

Vilen, Marika, Vihunen, Riitta, Vartiainen, Jari, Siven, Tuula, Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus - erityinen elämän vaihe. Helsinki: WSOY.

Virolainen, Arja 2006. Leikki. Teoksessa Häkkä, Arja, Kuokkanen, Helena & Virolainen, Arja (toim.) Lapsen parhaaksi – Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita, 150.

Vuorisalo, Mari 2009. Ken leikkiin ryhtyy –Leikki lasten välisenä sosiaalisena ilmiönä päiväkodissa. Teoksessa Alanen, Leena & Karila Kirsti (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 158.

Yle Lahti 2011. Lapsuuden leikki katkeaa lyhyeen. Viitattu 14.7.2014
http://yle.fi/uutiset/lapsuuden_leikki_katkeaa_lyhyeen/5419261

LIITTEET

Teemahaastattelu

1.Taustatiedot:

Sukupuoli

Ikä

Työpaikka

Työkokemus päiväkodissa? Työkokemus yleensä?

Koulutus?

Minkä ikäisiä lapsia on ohjattavassa ryhmässä ja kuinka monta?

Tyttöjen ja poikien lukumäärä?

2.Leikin määrittely

Määrittele omin sanoin leikki

Millaisia leikkejä lapset leikkivät?

Millaisia leikkejä lapset leikkivät ennen? Kuvaile muutosta.

3. Muutokset leikissä

Muutokset seuraavissa leikkimuodoissa 10 vuotta sitten/ nyt

- Vapaa leikki
- Ohjattu leikki
- Ulkoleikit
- Sisäleikit
- Tyttöjen leikit
- Poikien leikit

Millaisia muutoksia olet havainnut lasten leikeissä?

Onko vuosien varrella ollut muutosta lasten mielileikeissä?

Millaiset leikkitaidot tämän hetken päiväkotilapsella on?

Mitkä asiat ovat mielestäsi vaikuttaneet lasten leikkimiseen?

Leikkiin käytetyn ajan muutos vapaassa leikissä/ohjatussa leikissä päivän aikana?

4.Ohjauksen merkitys lasten leikeissä

Voiko ohjauksella vaikuttaa lasten leikkeihin? Miten- anna esimerkkejä?

Millaisia taitoja leikki mielestäsi opettaa?

Onko leikille riittävästi sijaa elämässä?

Miten ohjauksella voi tukea leikin merkityksiä? Kuvaile ohjauksen merkitystä lapsen leikkiessä yksin. Entä ryhmässä?

Miten ohjaaja voi tukea leikin kautta lapsen

- motorista kehitystä?
- kognitiivista kehitystä?
- sosiaalista kehitystä?
- identiteettiä ja minäkäsitystä?

Ohjaajan rooli leikeissä? Onko ohjaaja mukana, tukena vai havainnoijana?

Ohjaajan rooli vapaassa leikissä / ohjatussa leikissä?

Miten lasten keskinäiset suhteet ovat muuttuneet ryhmässä; Leikkivätkö lapset enemmän yksin vai ryhmässä verrattuna aikaisempaan?
Miten ryhmädynamiikka/ ryhmässä toimiminen leikkiessä on muuttunut ajan myötä?

5. Leikin sisältämät merkitykset

Millaisia aiheita leikeissä oli ennen? Entä nyt?

Miten aiheet ovat muuttuneet?

Miten ohjaaja vaikuttaa aiheen valintaan?

Käsitelläänkö tarkoituksella tiettyjä aiheita tiettyinä aikoina?

Näkyykö lapsen perhe-elämän muutokset leikin aiheiden valinnoissa? Miten?

Ilmeneekö mediassa olevat sisällöt leikeissä? (ennen ja nyt)

6. Mitä muuta haluat sanoa aiheeseen liittyen?

Lisäkysymys: Mistä pitkäkestoisen leikin loppuminen/lasten lyhytjänteisyys johtuu?